

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

**«Весільні обряди Прикарпаття в ХІХ - на початку
ХХ ст.»**

Студента 4 курсу, групи СОІз-41
напряму підготовки (спеціальності)
014.03 «Середня освіта (Історія)»

П'ясецького Назарія Івановича

Керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Марчук Микола Васильович

Рецензент:

кандидат історичних наук, доцент

Єгрешій Олег Ігорович

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ВЕСІЛЛЯ: ЛОКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ, СИМВОЛІКА	8
1.1. Передвесільні обряди і звичаї.....	8
1.2. Весільний обряд та його традиційна функція.....	12
1.3. Післявесільні звичаї як заключний етап обряду.....	17
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ СІЛ ПРИКАРПАТТЯ.21	
2.1. Весільні обряди села Березів	21
2.2. Весільні обряди села Печеніжин	30
2.3. Весільні обряди села Ключів	38
3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЯ	48
3.1. Методи при вивченні весільних традицій і звичаїв в школі.....	48
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	56

ВСТУП

Спадковий матеріал та духовна культура є найважливішими ознаками національної ідентичності, а сімейні обряди є важливим компонентом традиційної культури. Ці обряди відображають природний біологічний цикл людського життя, включаючи народження, одруження та смерть, і супроводжуються ритуальними діями, вербальними формулами та заборонами, що надає їм сакрального значення. Сімейна обрядовість є однією з найбільш визначальних характеристик національної культури, оскільки вона відображає специфіку та етнічну ідентичність населення. Родинні обряди та звичаї є невід'ємною складовою життя людини та зберігаються в традиційних суспільствах протягом багатьох поколінь.

Протягом століть Прикарпаття перебувало під владою різних держав, таких як Угорщина, Австрійська імперія, Австро-Угорщина, Чехословаччина та СРСР. Ця історія мала вплив на всі сфери життя, включаючи культурний розвиток регіону. Весільна обрядовість Прикарпаття має свою особливу специфіку, яка включає ритуали та звичаї, що характерні не лише українцям, але й іншим сусіднім народам, як слов'янським, так і неслов'янським. Також Прикарпаття є історично-етнокультурним районом з етнічним пограниччям, де окрім корінного населення живуть угорці, румуни, словаки та інші. Ці впливи, включаючи іноземні ментальні, політичні, конфесійні та ідейні впливи, зумовили самотність культурного комплексу регіону. У цьому контексті, питання осмислення весільної обрядовості Прикарпаття є актуальним, оскільки вона одночасно має генетичну та типологічну спорідненість з усім українським етнічним масивом. Незважаючи на спільні риси з загальноукраїнською весільною обрядовістю, обряди та атрибути етноісторичного Прикарпаття мають помітні відмінності.

Дипломна робота про весільні обряди Прикарпаття в XIX-початку XX ст. є актуальною з декількох причин.

По-перше, Прикарпаття є історико-етнокультурним районом, який знаходиться на межі України та Європи, і який має складну історію та культурний

розвиток. Сімейні обряди, зокрема весільні, мають особливе місце в культурі кожного народу, тому вивчення весільних обрядів Прикарпаття дасть можливість краще зрозуміти історію та культуру цього району.

По-друге, весільні обряди Прикарпаття є складними та багатими на символіку, ритуали та традиції. Дослідження цих обрядів може допомогти з'ясувати, які символічні та ритуальні елементи були важливими для життя народу, які звичаї передавалися з покоління в покоління, та як вони вплинули на формування національної самосвідомості та ідентичності.

По-третє, збереження та вивчення національних традицій та культурних цінностей є важливим завданням у сучасному світі. Дипломна робота про весільні обряди Прикарпаття може допомогти зберегти ці традиції та культурні цінності для майбутніх поколінь та сприяти їх подальшому розвитку.

Дослідження весільних обрядів Прикарпаття в ХІХ-початку ХХ ст. має велике значення для розуміння культурного та історичного розвитку регіону. Це дослідження може допомогти краще зрозуміти взаємозв'язок між історичними подіями та культурою народу, який населяв цей регіон у давні часи. Вивчення весільних обрядів дозволяє розкрити традиції, звичаї та повір'я, які передаються з покоління в покоління, та сприяє збереженню та розвитку культурних цінностей нації. Особливо важливо зберегти національні традиції в умовах сучасного світу, де глобалізація та модернізація змінюють традиційні звичаї та знищують культурні особливості народів. Дослідження весільних обрядів Прикарпаття може стати важливим кроком у збереженні національної ідентичності та зміцненні духовних зв'язків між поколіннями. Отже, можна стверджувати, що дослідження весільних обрядів Прикарпаття в ХІХ-початку ХХ ст. має велике значення для розвитку науки та культури, а також є важливим завданням для збереження та розвитку культурних традицій і цінностей Прикарпаття.

Багато вчених займалися вивченням питання весільних обрядів Прикарпаття в ХІХ-початку ХХ ст. Серед них можна відзначити таких науковців:

- Іван Франко - український письменник, фольклорист, історик, мовознавець, який зібрав велику кількість матеріалів з весільних обрядів Прикарпаття та інших регіонів України;

- Іван Хоменко - український етнограф, який вивчав традиції та обряди народів Закарпаття;

- Андрій Бачинський - український етнограф та фольклорист, який зібрав велику кількість матеріалів про весільні обряди Прикарпаття;

- Михайло Чиклець - український історик та фольклорист, який вивчав культуру народів Закарпаття.

- Васильчук Микола Миколайович - завідувач кафедри філології, кандидат філологічних наук, доцент. Автор та один із редакторів «Енциклопедії Коломийщини».

- Володимир Шухевич – визначний український етнограф, фольклорист, письменник, педагог і дослідник Коломийщини. Автор книги «Гуцульщина».

Це тільки деякі з численних науковців, які присвятили своє життя вивченню традицій та культури Прикарпаття.

Метою дипломної роботи є комплексний науковий аналіз традиційної весільної обрядовості українців Прикарпаття.

Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- вивчити передвесільні обряди і звичаї;
- проаналізувати весільний обряд та його традиційну функцію;
- розглянути післявесільні звичаї як заключний етап обряду;
- охарактеризувати весільні обряди села Березів;
- розглянути весільні обряди села Печеніжин;
- проаналізувати весільні обряди села Ключів.

Об'єктом дослідження є традиційна духовна культура українців Прикарпаття, а предметом – локальні особливості, символіка, семантика і семіотика весільної обрядовості.

Для вивчення сімейної обрядовості на Прикарпатті визначено хронологічні межі, які охоплюють період кінця ХІХ - першу половину ХХ століття. Ці межі є

доцільними, оскільки основу джерельної бази складають фактографічні дані попередніх розвідок та матеріали польових етнографічних експедицій. Крім того, цей період відзначається збереженням традиційної основи та своєї неповторної культурної спадщини. З приходом радянської влади народні традиції зазнали цілеспрямованих атак та поступово розפורшилися під тиском комуністичної ідеології.

Територіальні межі дослідження охоплюють 3 села на Прикарпатті: Березів, Печеніжин, Ключів.

Методологічна основа дипломної роботи базується на історичному та етнографічному підходах до дослідження культурної спадщини. Для досягнення поставлених цілей було використано комплекс методів дослідження, зокрема архівні, літературні, етнографічні, історичні та порівняльні методи. Архівні матеріали були використані для дослідження документальних джерел, пов'язаних зі звичаями та обрядами, що були поширені на Прикарпатті в зазначений період часу. Літературний метод було застосовано для аналізу літературних джерел з історії та етнографії Прикарпаття. Етнографічний метод полягав у зборі та аналізі народних звичаїв та обрядів, що зберіглися на Прикарпатті в зазначений період. Історичний метод було використано для вивчення історії Прикарпаття в зазначений період, зокрема, для вивчення взаємозв'язку між традиційними весільними обрядами та історичними подіями, які відбувалися в регіоні. Порівняльний метод допоміг порівняти весільні обряди на Прикарпатті зі звичаями та традиціями інших регіонів України.

Наукова новизна дипломної роботи «Весільні обряди Прикарпаття в XIX початок XX ст.» полягає в тому, що вона зосереджується на дослідженні весільних обрядів, що мали місце в Прикарпатті в період з XIX до початку XX століття. Ця тема досі мало досліджувалася, тому робота може внести важливий внесок у вивчення культури та традицій Прикарпаття. У роботі проаналізовані різноманітні аспекти весільних обрядів, такі як їхні символіка, релігійні та національні особливості, традиції та звичаї. Також вивчені впливи на традиції весільного обряду на місцеве населення та зміни, які відбувалися з часом.

Результати дослідження можуть бути корисні для розуміння культурного та соціального контексту тогочасного життя на Прикарпатті, а також для вивчення етнографії та антропології регіону.

Практичне значення дипломної роботи «Весільні обряди Прикарпаття в XIX початок XX ст.» полягає в тому, що вона може бути корисною для різних груп людей та організацій.

Наприклад, дослідження може бути корисним для науковців, які вивчають культуру, традиції та звичаї Прикарпаття. Вони можуть використовувати дані з роботи для подальших досліджень та публікацій в наукових журналах.

Також робота може бути корисною для музеїв та інших культурних установ, які працюють з традиціями та культурою Прикарпаття. Вони можуть використовувати дані з роботи для розробки виставок та експозицій, які присвячені весільним обрядам на Прикарпатті.

Також робота може бути корисною для туристичних агентств та громадських організацій, які працюють з розвитку туризму в Прикарпатті. Вони можуть використовувати дані з роботи для розробки туристичних маршрутів та програм, які присвячені весільним традиціям на Прикарпатті.

Отже, практичне значення дипломної роботи «Весільні обряди Прикарпаття в XIX початок XX ст.» полягає в тому, що вона може бути корисною для різних груп людей та організацій, які працюють з культурою, традиціями та туризмом на Прикарпатті.

Особистий внесок здобувача дипломної роботи полягає в ретельному проведенні етнографічного дослідження на теренах Прикарпаття, що стало основою для формулювання мети та завдань дослідження. Автор використав різноманітні джерела, такі як відеозаписи, аудіозаписи, фотографії, а також інтерв'ю з місцевими мешканцями, щоб дослідити весільні обряди на Прикарпатті в XIX-початку XX століття.

Зокрема, автор здійснив детальний аналіз весільних обрядів, їх символіки та роль у культурному житті Прикарпаття. Досліджував різні аспекти весільних обрядів, такі як підготовка до весілля, дотримання традицій під час урочистостей,

особливості весільного одягу та прикрас, музичний і ритуальний супровід тощо. Також проведено аналіз історичного та культурного контексту, у якому розвивалися весільні обряди на Прикарпатті у вказаний період. Цей аналіз дозволив зробити висновки про етнокультурну спадщину Прикарпаття та її вплив на сучасний культурний контекст регіону.

Отже, особистий внесок здобувача полягає в зборі та аналізі польових етнографічних матеріалів, що дозволило висунути авторські твердження та зробити висновки про весільні обряди Прикарпаття в ХІХ-початку ХХ століття.

Апробація дослідження.

Публікації.

Структура роботи. Дипломна робота складається з 3 розділів, 7 підрозділів, висновків та списку використаних джерел, додатки. Робота виклана на сторінках, використано джерел.

1. ВЕСІЛЛЯ: ЛОКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ, СИМВОЛІКА

1.1. Передвесільні обряди і звичаї

Одруження є однією з найстійкіших і найдавніших самотутніх складових духовної культури українців Прикарпаття від кінця XIX до початку XX століття. Ця подія є центральним обрядом у сімейному циклі, оскільки символізує народження нової сім'ї. Навіть етимологія слова «шлюб» відображає концепцію взаємного об'єднання, а давньоруське слово «слюб» чітко демонструє його значення - створення сім'ї з любов'ю та з тим, кого любите.

Весілля є яскравим етнічним маркером на загальній матриці обрядової культури. Цей обряд пов'язаний з комплексом морально-етичних, соціально-правових та суспільно-регулятивних норм. Весільний церемоніал містить значну кількість реліктів дохристиянської старовини, які гармонійно переплітаються з християнством.

Весільний обряд на Прикарпатті мав чітку структуру, яка складалась з трьох циклів: передвесільного, весільного та післявесільного. Хоча існували локальні варіації окремих компонентів обряду, дотримання традицій на кожному етапі мало гарантувати щасливе життя та добробут молодої пари [9].

Передвесільні обряди та звичаї на Прикарпатті в кінці 19 та на початку 20 століття зазвичай починалися з обрання дати весілля. Це може бути випадково вибрана дата, або ж дата, яку рекомендує баба, яка вважається досвідченою людиною в цьому питанні.

Сватання на Прикарпатті в 19-20 століття було досить складним та тривалим процесом, який вимагав певних знань та вмінь. Зазвичай сватання починалося з того, що батьки нареченої обирали сватів – представників своєї родини, які займалися організацією зустрічі з батьками нареченого.

Зазвичай свати привозили з собою хустку, яку розкладали на столі під час переговорів. Якщо батьки нареченого згодні на шлюб, то вони брали хустку та надягали на голову. Цим символічним діянням вони підтверджували свою згоду

на шлюб. Якщо ж батьки нареченого не були задоволені сватами або пропонуваним весільним обрядом, то хустку відхиляли, і сватання закінчувалося без укладення шлюбу. У деяких районах Прикарпаття на сватанні відбувався «кривавий обряд». Під час цього обряду свати обмінювалися зрізаними шматками м'яса, щоб «обрізати кривду», яка могла виникнути між двома родинами під час переговорів. Після цього обряду свати займалися організацією весілля. Важливою складовою сватання на Прикарпатті в 19-20 століття було відвідування родичів та знайомих, які мали побажати молодят щастя і довголіття. Крім того, на сватанні можна було побачити різні весільні традиції, зокрема, танці, співи та різноманітні ігри та забави.

Умовиш - це традиційний звичай наречених на Прикарпатті 19-20 століття, який полягав у тому, що наречена зустрічала нареченого з глиняним горщиком з водою на вході до своєї хати. Наречений мав взяти горщик і пройти з ним через хату до сватів, не проливши воду. Цей звичай мав символізувати чистоту та дбайливість нареченої, а також випробування нареченого на здатність дбайливо зберігати та захищати свою майбутню родину. Якщо наречений не пройшов випробування та пролив воду, це могло бути сприйнято як нещастя чи пророчество невдачі у майбутньому. Умовиш зазвичай відбувався в рамках передвесільних обрядів та мав символічний характер. Сучасні весільні традиції на Прикарпатті можуть включати елементи умовишу, але зазвичай вони не мають такої сильної символіки.

Передвесільні оглядини на Прикарпатті в 19-20 століття були важливою частиною весільного обряду [24]. Це був час, коли родичі нареченого, зазвичай жінки, відвідували наречену і робили перевірку її господарських навичок та підготовки до шлюбу. Під час оглядин наречена мала показати своє вміння готувати їжу, вишивати, чистити і прикрашати хату. Також родичі перевіряли, як добре наречена знає народні звичаї та обряди, які пов'язані з весіллям. Зазвичай, під час оглядин родичі нареченої приносили з собою подарунки, які мали символічне значення, наприклад, рушник, знак наречення, вишиту сорочку або зошит з рецептами страв. Оглядини на прикарпатських селах зазвичай проходили

за часм та смаколиками, і були супроводжені співом та розмовами про підготовку до весілля. Оглядини завершувались запрошенням родичів нареченої на весілля.

До передвесільних звичаїв належить також вибір хати, де буде проходити свято. Батько нареченої, або мати нареченого, вибирали відповідну хату, яка вважалась достатньо просторою та зручною для проведення святкування. а кож зазвичай залучалося багато родичів та друзів для прибирання та підготовки будинку до свята. Це було не тільки частиною звичаю, а й сприяло обміну взаємної підтримки та співпраці між родичами та сусідами.

Передвесільний обряд «прмови» на Прикарпатті у 19-20 столітті був важливою складовою підготовки до весілля. Це була традиційна зустріч двох родин наречених, де відбувався обмін «прмовами». Зазвичай «прмови» виголошували наречені та їхні батьки, а також свати та інші представники родини [1]. Цей обряд мав символічне значення, оскільки родина нареченої підтверджувала свою згоду на весілля та обіцяла надати підтримку молодим під час майбутнього спільного життя.

У «прмовах» часто висвітлювалися різні теми, такі як значення шлюбу, роль родини в житті молодої пари, взаємини між родинами та інші. Також можна було почути добрі побажання молодят та висловити подяку батькам за те, що вони дають згоду на весілля. Обряд «прмов» був дуже важливим на Прикарпатті, оскільки він підкреслював значення шлюбу та згуртовував родини наречених. Він також допомагав заспокоїти сумніви та неувіреність, які можуть виникати у молодят перед одруженням, та підсилював бажання обох родин підтримувати молоду пару протягом усього спільного життя.

Заручини на Прикарпатті в 19-20 століття були важливим етапом у весільному обряді. Зазвичай, заручини оголошувалися після того, як батьки нареченої та нареченого домовлялися про шлюб. У деяких випадках, заручини можуть відбуватися до домовленості про шлюб. Зазвичай, заручини відбувалися вдома у нареченого або у нареченої. Наречена могла приготувати страви для гостей, а наречений зазвичай забезпечував гостей алкогольними напоями. Одним із головних елементів заручин був звичай заручити нареченого і наречену

кільцями. Також можливим було звернення до священика для відслуження невеличкої церемонії. Після заручин наречена отримувала від своєї майбутньої тещі, або іншої жінки, що мала певний авторитет, домашнє золото в якості приданого. Це було важливим символом підтвердження заручин. У деяких випадках, заручена дівчина могла також отримати різні подарунки від свого нареченого, такі як монети або коштовності.

Також на Прикарпатті в цей час був поширеним обряд обміну подарунками між родичами нареченого та нареченої, щоб взяти участь в радісних подіях. Це було не тільки проявом доброзичливості та взаємовідносин між родинами, але й допомагало вирішувати певні фінансові питання, пов'язані з організацією весілля. Так, родичі могли допомогти зі збором коштів на придбання речей для весілля, таких як наряди для нареченої та нареченого, прикраси та інші предмети, необхідні для проведення обряду [17]. Обмін подарунками також символізував згоду родин на шлюб молодих людей та показував, що обидві родини підтримують ідею злиття двох сердець у одне.

Передвесільний час на Прикарпатті в 19-20 століття був часом радості та веселощів для молоді. Зазвичай, це був час, коли наречена та наречений збирали своїх родичів та друзів, щоб провести разом останні дні до весілля. Одним з популярних звичаїв були різноманітні ігри та забави, які допомагали молоді більше познайомитись одне з одним. Наприклад, гра в козака була дуже популярна в ті часи і включала в себе багато фізичних вправ та змагань між хлопцями. Іншим звичаєм було проведення переполохів, під час яких молодь ходила від хати до хати та влаштовувала різні шалені жарти та витівки.

Передвесільний дівич-вечір, або «вечір відрубання хвоста» (як його називали на деяких територіях Прикарпаття) був одним з найбільш популярних передвесільних звичаїв на Прикарпатті в 19-20 століття. Це була святкова подія, організована дівчатами, які запросили своїх подруг, родичів та сусідів на вечірку. Під час дівич-вечора дівчата зазвичай прикрашали хату квітами та вінками, влаштовували веселі ігри, виконували народні пісні та танці. Також були поширені різні розваги та ігри, які сприяли знайомству між дівчатами та

підвищенню настрою. Зазвичай на дівич-вечорі було обрано найкращу з дівчат, яка ставала «першою дівкою» і очолювала вечірку. Іноді також було прийнято робити подарунки для нареченої. В деяких районах Прикарпаття дівич-вечір проводився в одному з двох варіантів: або за участю тільки дівчат, або з можливістю приходу й чоловіків, хоча це зазвичай залежало від місцевих традицій та звичаїв.

Так, передвесільні звичаї та обряди на Прикарпатті були не лише релігійними, а й культурними та соціальними подіями. Вони допомагали нареченим та їхнім родинам зібратися разом, погодитися та узгодити деталі свята. Крім того, вони були важливими для зміцнення зв'язків між рідними та друзями наречених, а також між нареченими самими [21]. У передвесільні період на Прикарпатті вкладалося багато зусиль та коштів для підготовки до весілля, і саме тому передвесільні звичаї та обряди були дуже важливими. Вони включали в себе різноманітні етапи, такі як заручини, обмін подарунками, оглядини, дівич-вечори, багато ігор та забав, які вели до святкового настрою та допомагали всім гостям та родичам насолоджуватися цим чудовим святом. Кожен обряд мав своє значення та символіку, а взагалі передвесільні звичаї на Прикарпатті вважалися одними з найбільш колоритних та цікавих в Україні.

В цілому, передвесільні звичаї та обряди на Прикарпатті в кінці 19 та на початку 20 століття були дуже важливими для готування до самого весілля та сприяли укріпленню зв'язків між нареченими та їхніми родинами.

1.2. Весільний обряд та його традиційна функція

Весільний обряд на Прикарпатті в кінці 19 та на початку 20 століття був одним із найважливіших подій в житті молодої пари та їхніх родин. Весілля було святом, на якому збиралися родичі, друзі та знайомі, щоб святкувати із нареченими. Основною традиційною функцією весільного обряду на Прикарпатті

було укріплення зв'язків між родинами наречених. При цьому, були дотримувані деякі обряди та традиції, які символізували злиття двох родин в одну.

Один із найважливіших елементів весільного обряду на Прикарпатті було «коровай», який символізував об'єднання двох родин в одну. Коровай готували наречена та її мати, які робили його з особливого тіста та прикрашали його різними символами. Коровай зазвичай був дуже великим та прикрашеним, і з ним пов'язувались різні обряди.

У прикарпатських селах XIX-XX століття весілля вважалися одним з найголовніших свят. Зазвичай вони проходили у великій залі будинку нареченого, або в сільській церкві.

Ось деякі типові запрошення на весілля у Прикарпатті:

Шановні друзі та родичі!

Запрошуємо вас на наше весілля, яке відбудеться [дата] у [місце]. Будемо раді бачити вас на цьому щасливому дні разом з нами!

Урочисто запрошуємо вас на наше весілля, що відбудеться [дата] у [місце]. Будемо раді, якщо ви прийдете та поділите з нами цю радість.

Ми, [ім'я наречених], маємо честь запросити вас на своє весілля, що відбудеться [дата] у [місце]. Будемо чекати вас з нетерпінням!

Запрошуємо вас на наше весілля, яке відбудеться [дата] у [місце]. Будьте з нами у цей день, щоб разом насолоджуватись весільною радістю [3].

Урочисто запрошуємо вас на наше весілля, що відбудеться [дата] у [місце]. Приходьте та поділіться з нами радістю цього дня!

Запрошення на весілля на Прикарпатті зазвичай були дуже простими, але водночас щирими та гостинними. Люди запрошували родичів, друзів та сусідів, а також тих, кого знали лише віддалено, щоб поділитися з ними своїм щастям.

Весільні обдарування на Прикарпатті у XIX-XX століттях зазвичай були простими та практичними, і зазвичай залежали від можливостей та статусу дарувальника.

Ось декілька типових весільних подарунків, які були популярні у той період:

- гроші: це було найпоширеніше весільне обдарування на Прикарпатті. Гості зазвичай дарували гроші, які наречені могли використати на купівлю будинку або домашніх речей.

- ручно-виготовлені предмети: у багатьох прикарпатських сільських господарствах дуже розповсюджена була традиція ручної роботи. Тому весільні подарунки зазвичай включали ручно-виготовлені предмети, такі як вишиванки, рушники, кошики з плетення та інші подібні речі.

- скрині та меблі: весільні подарунки на Прикарпатті часто включали меблі та інші домашні речі. Наприклад, скрині та шафи для зберігання одягу та посуду, або кухонні меблі, такі як столи та стільці.

- інструменти: у сільських господарствах важливим було наявність необхідних інструментів для роботи на городі та в будинку. Тому інструменти, такі як сокири, лопати та інші, також були популярними весільними подарунками.

- художні вироби: на Прикарпатті були відомі майстри з різних галузей мистецтва, таких як народне живопис, гончарство, вишивка, ковальство та інші. У народному живописі Прикарпаття використовуються яскраві кольори, різноманітні орнаменти та символіка, що має глибокий зв'язок з культурою та традиціями цього регіону [15]. У гончарстві майстри Прикарпаття створюють оригінальні глиняні вироби з різноманітними орнаментами та формами.

Зазвичай на початку весілля молоді подавалися до хати старшого роду, де проводився обряд «виходу до вікна» або «показ роду». Молоді демонструвалися нареченого та наречену, після чого вони займали своє місце за столом поряд зі старшими родичами. Одним з важливих елементів весільного обряду була посада молодих на «молодецьке місце». Це місце зазвичай знаходилося на видноті, в центрі залу або біля вогнища, і символізувало нову родину та її лідерство в колі родинних відносин. Часто на «молодецькому місці» були виставлені різні речі, що символізували добру долю та достаток для нової родини. Під час весілля молоді також давали різні завдання та випробування, щоб вони довели свою готовність до шлюбу та показали своєї любові та взаєморозуміння. Такі завдання можуть бути різними, наприклад, складання віршів, танці, пісні тощо. Загалом, весільний

обряд та посада молодих на Прикарпатті були складними та багатими на символіку та різноманітні обряди. Вони мали велике значення для формування та підтримання традицій та культури цього регіону.

Розплітання коси на весіллі на Прикарпатті від 1-го до 20-го століття було важливим елементом весільного обряду. Цей обряд супроводжувався різноманітними віруваннями та звичаями, які мали символічне значення для молодої пари та їхньої родини. Зазвичай розплітання коси проводили вже після того, як наречена офіційно прибула до хати нареченого. Мати нареченої або інша жінка з родини молодої вибирала чотири дівчини, які мали плести коси нареченій. При цьому зазвичай використовувалися спеціальні прикраси та квіти, щоб коси виглядали ще більш ефектно. Після того, як коси були заплетені, наречена виходила з хати та розплітала коси перед молодим на «молодецькому місці». Цей обряд символізував розплетіння старих вузлів та відкриття нових можливостей для молодої пари в майбутньому [31]. Також вірилося, що розплітання коси знімає з молодої негативну енергію та приносить їй щастя. У будь-якому випадку, розплітання коси є важливим елементом весільної церемонії, що має глибоке значення для молодої пари та їхньої родини.

Весільний обряд перевезення посагу на Прикарпатті у 19-20 століттях мав свої особливості і традиції. Посаг - це майновий внесок нареченої, який вона приносила у подружнє життя. Зазвичай, посаг складався з різноманітних речей: одягу, постільної білизни, посуду, тканин, прикрас тощо. Перевезення посагу з дому нареченої до дому нареченого відбувалося за допомогою спеціальної обрядової карети, яку прикрашали квітами та стрічками. Карету зазвичай тягли коні, які також були прикрашені. Коли карета прибувала до дому нареченого, то наречена разом зі своїм посагом виходила з карети і вступала в новий дім. Під час перевезення посагу було дуже важливо дотримуватись певних правил і традицій. Наприклад, карета мусила об'їхати декілька храмів на своєму шляху, щоб звернутись до святого духа за допомогою та захисту. Також, на шляху карети могли поставити перешкоди, які символізували перешкоди в подружньому житті, і наречена мусила їх перестрибувати або проїжджати. Це було спрямовано на те,

щоб наречена здолала всі труднощі і перешкоди, які можуть виникнути у її подружньому житті. Перевезення посагу було важливою частиною весільного обряду на Прикарпатті у 19-20 століттях і символізувало перехід нареченої з родини до нової родини, а також приносило захист і допомогу в подружньому житті.

Перезви або перекличка на весіллі - це традиційний весільний обряд на Прикарпатті у 19-20 століттях, який символізує об'єднання двох родин через шлюб. Цей обряд проводили зазвичай на початку весілля, після того як наречена та наречений вступали до храму та одружувалися. Перезви виконували старші члени родин наречених або спеціальні викликачі, які мали гучні і зрозумілі голоси. Вони викликали гостей на весілля та запрошували до столу. При цьому, перезвіщики зазвичай називали імена та прізвища гостей, яких запрошували. Перезви мали важливе значення на весіллі [9]. Вони допомагали збирати гостей за столом та забезпечували порядок на урочистостях. Також, вони виконували роль посередників між родинами наречених, допомагали узгоджувати питання щодо подарунків, посагу та інших аспектів весілля. У деяких районах Прикарпаття перезви супроводжувалися музичним супроводом, таким як дудки або бандури, що робило обряд ще більш урочистим та святковим. Узагалі, перезви на весіллі були дуже важливим та цінним весільним обрядом на Прикарпатті у 19-20 століттях, який символізував об'єднання родин наречених та створення нової родини через шлюб.

Рядження на весіллі Прикарпаття у 19-20 століттях - це традиційний весільний обряд, під час якого наречена одягалася в свою весільну сукню, або ряджання, яке було зроблено спеціально для цього дня. Перед рядженням наречені зазвичай відвідували купальні води, де обмивалися та молилися за щастя в майбутньому шлюбі. Після цього наречена вдягалася у своє весільне ряджання. Ряджання нареченої зазвичай складалося з кількох частин, які символізували різні риси її характеру. Наприклад, весільна сукня могла бути зроблена з різних тканин та матеріалів, таких як шовк, сатин, бавовна або лляна тканина. Крім того, вона могла бути прикрашена різноманітними вишивками, бісером, мереживами та

іншими деталями. Також, до ряджання нареченій дарували різні прикраси та аксесуари, які символізували красу та жіночність.

Весільний обряд на Прикарпатті був важливим подією, яка показувала статус та позицію родини в суспільстві. Більш розкішне та дороге весілля вважалося показником високого соціального стану родини, тоді як скромніші весілля проводили бідніші родини. Також весілля могли мати економічне значення, оскільки під час святкування родичі та гості дарували нареченій та нареченому різноманітні подарунки, які допомагали їм засновувати родину та вести господарство.

1.3. Післявесільні звичаї як заключний етап обряду

Післявесільні звичаї на Прикарпатті у 19-20 столітті були важливою складовою обряду та мали на меті відзначити завершення весілля та підкреслити значення новоствореної родини.

Одним з найважливіших звичаїв було «крихтова година». Це був час, коли наречена роздавала гостям печиво та інші ласощі, а наречений гостинно запрошував їх до свого дому на дальші зустрічі [16].

Вшанування батьків було важливою складовою культури на Прикарпатті у 19-20 столітті, і наречені були особливо поважані за це, що вони зберігали традиції та звичаї родини. Існували певні обряди, які відображали вшанування батьків. Один з таких обрядів був «поцілунок матері», коли наречена, поклавши голову на материні коліна, цілувала її у щоку. Цей обряд символізував вдячність та повагу до матері, яка виховувала її та допомогла знайти чоловіка. Також, під час весілля наречена виконувала обов'язок обійти та поклонитися всім старшим гостям. Це вважалося показником поваги до старших, які були джерелом мудрості та досвіду. Окрім цього, наречена дарувала своїм батькам та батькам нареченого вручну зроблені речі, як символ вдячності за їхню допомогу та підтримку. Таким

чином, на Прикарпатті у 19-20 столітті вшанування батьків було важливою складовою культури та традицій, які відображали повагу та вдячність до тих, хто виховував наречених та допоміг їм знайти свою другу половину.

Прилучення невістки до родини чоловіка на Прикарпатті у 19-20 століття відбувалося за допомогою різних обрядів та традицій, які відображали важливість стати частиною нової родини. Один з таких обрядів був «викуп невістки», коли родичі нареченого приходили до родини нареченої, щоб запропонувати викупити її. Вони могли виконувати різні завдання або задавати загадки, за які родина нареченої мала платити гроші чи інші цінності. Цей обряд символізував важливість невістки у новій родині та показував, що наречений дійсно оцінює її як члена своєї родини [2]. Деякі родичі нареченого також можуть забрати наречену додому до своєї родини на деякий час, щоб допомогти їй пристосуватися до нового оточення та показати, які родинні традиції та звичаї має родина нареченого. Таким чином, прилучення невістки до родини чоловіка на Прикарпатті у 19-20 столітті відбувалося за допомогою різних обрядів та традицій, які відображали важливість стати частиною нової родини та повагу до старших.

Обряди хлібин, свашин та гостин на Прикарпатті у 19-20 століття були важливими елементами весільного обряду. Кожен з цих обрядів мав свої особливості та символіку.

Хлібин – це обряд, який відбувався вранці після весілля. Гості збиралися в хаті нареченої та нареченого, де вони пригощалися хлібом, сіллю та медом. Цей обряд символізував згоду між двома родинами та їхню згоду на те, щоб поєднати свої родини через шлюб. Також цей обряд був символом багатства та достатку в новій родині.

Свашин – це обряд, який відбувався після закінчення весілля. Свати нареченого приходили до дому нареченого та просили впустити їх у хату. Після вхід у хату, свати просили дозволу на відвідування нової родини та питали, чи є все добре у новій парі. Цей обряд символізував згоду родини нареченого на

прийняття нової родини, а також показував, що свати нареченого завжди готові допомогти новій родині у будь-який час.

Гостин – це обряд, який відбувався вдень після весілля. Гості збиралися на святкування до хати нареченого та нареченого. Головним стравою на столі був гуляш, який готували з м'яса вівці чи свині. Цей обряд символізував багатство та достаток у новій родині, а також показував повагу до гостей, які були запрошені на весілля.

Таким чином, обряди хлібин, свашин та гостин на Прикарпатті у 19-20 столітті були важливими елементами весільного обряду. Вони не тільки символізували згоду між родинами та повагу до гостей, але й показували багатство та достаток у новій родині. Ці обряди також допомагали зміцнити зв'язки між родинами та встановлювати дружні стосунки між ними. Сьогодні деякі з цих обрядів продовжуються на Прикарпатті, хоча їхні форми та значення можуть змінюватися в залежності від регіону та сучасних умов.

Також, післявесільні забави на Прикарпатті включали в себе співи, танці та ігри. У багатьох випадках гості вдягали нареченого та наречену у різні костюми, а потім відтворювали різні сцени з їхнього життя.

Особливу увагу приділяли також обрядовому знанню. Старші члени родини передавали молодим знання про традиції, звичаї та обряди, які необхідно було зберігати та передавати наступним поколінням.

Таким чином, післявесільні звичаї на Прикарпатті у 19-20 столітті були важливою складовою обряду, яка допомагала закріпити статус новоствореної родини та передати знання про традиції та звичаї. Весілля на Прикарпатті у 19-20 століття було складним та багатогранним обрядом, який включав у себе багато локальних особливостей та символіки [25]. Основними елементами весільного обряду були заручини, сватання, хлібини, весільна церемонія, гостини, забави та танці.

Заручини та сватання відбувалися декілька місяців перед весіллям і мали на меті встановити згоду між майбутніми родичами та визначити умови весілля. Сватання було дуже важливим етапом, який відбувався за участю сватів та

родичів на обох сторонах. Важливою умовою було дотримання традицій та звичаїв, а також встановлення доручень та обов'язків для молодят та їхніх родичів.

Хлібини були важливим етапом весільного обряду, які символізували згоду та єдність між родинами. Під час цього обряду молода ділилася хлібом, сіллю та медом, а родичі обмінювалися піснями та привітаннями.

Весільна церемонія була одним з найважливіших етапів весільного обряду на Прикарпатті. Вона включала у себе релігійні обряди, такі як молитви та благословення, а також традиційні елементи, такі як обмін кільцями та вінчання молодят.

Гостині та забави були важливими елементами весільного обряду на Прикарпатті у 19-20 столітті. Під час гостиней молодят та гостям подавалися страви та напої, а також проводилися забави та танці. Традиційні забави включали у себе весільний карусель, калинову гілку, стрільбу, козулянку та інші. Кожна з цих забав мала свою власну символіку та призначення.

Весільна карусель, наприклад, символізувала щасливе спільне життя молодят. У цій забаві, молоді та гості утворювали коло та крутилися разом, показуючи єдність та співпрацю. Калинова гілка була символом любові та дружби. У цій забаві, молодій парі була передана калинова гілка, щоб вони могли спільно обійти всіх гостей та запрошувати на весілля.

Стрільба з лука та інші забави зі стрільби символізували мужність та відвагу молодого. У цих забавах, молодий демонстрував свою здатність захистити свою родину та друзів.

Козулянка символізувала молоду дівчину та її відчайдушне бажання знайти собі коханого [7]. У цій забаві, гості ведмеда боролися за козулянку, а молода дівчина мала знайти своє місце серед цієї битви, щоб знайти свого обранця.

Таким чином, кожна з цих забав мала свою власну символіку та була важливою частиною весільного обряду на Прикарпатті у 19-20 столітті. Вони не тільки надавали розваг та розважали гостей, але й відображали традиційні цінності та уявлення про шлюб та сімейне життя.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕСІЛЬНИХ ОБРЯДІВ СІЛ ПРИКАРПАТТЯ

2.1. Весільні обряди села Березів

Чотири населених пункти в Косівському районі Івано-Франківської області об'єднали свої назви під одну - «Березів». Колись це було єдине поселення, першу писемну згадку про яке датують 1412 роком. Згодом, село розділилося на Нижній Березів (колишній Долішній) та Верхній Березів. У XVII столітті відділилося ще одне село - Баня-Березів, де розвинулося виробництво солі. Саме слово «баня» у перекладі з давньоруської мови означало солеварню. У 1907 році, відокремившись від Верхнього Березова, з'явився Середній Березів. Жителі цих сіл, що розташовані на межі Гуцульщини та Покуття, складають окрему етнічну та соціальну групу.

Вони відомі як «березуни». Самі ж мешканці називають себе так само. Крім того, вони вважають себе шляхтичами та міцно тримаються своєї рідної землі. Березуни живуть там, де традиції та ідентичність є сильнішими, ніж прагнення до швидкої модернізації, що оточує їх.

Село Березів на Прикарпатті має багату культуру та традиції, які зберігаються протягом століть. Весільні обряди в цьому селі також мають свої особливості та відрізняються від обрядів інших регіонів.

Хлопець, що вподобав собі дівчину, посилає когось зі своєї родини до хати дівчини на перевідунки, або на обзорини, — подивитись, яка господарка, як у хаті, як поводить дівчина [21]. І коли, поговоривши з дівчиною, має намір одружитися і батьки їхні згодні, посилає старостів. За святковим столом у батьків дівчини свати-гості з'ясовують, що батьки дають дівчині у віно (хату, ґрунт, маржину...) і говорять, що вони дають синові. Часто батьки хлопця вимагають більшого віна. Переважно ці «торги» закінчуються згодою, але буває і навпаки. Коли на сватанні дійшли згоди, сторони домовляються про весілля. З цього дня дівчина вважається засватаною.

Молоді в Березові звалися князі та княгині. Стрій князів — сива шапка (зв. киянка) з синім оксамитним дном, довгий чорний жупан з грубого доморобного сукна (т. зв. опанча) з кобеняком (гостроверхе накриття голови). Коли ж опанча вийшла з щоденного вжитку й стала святковим одягом, шили маленький кобеняк і вкладали в нього калач, загорнутий у шовкову хусточку. Поли жупана, ковнір і кобеняк були обшиті синім шнурком.

Повісмяна сорочка з лиштвами, викладаним ковніром і рукавами застібалася червоною шовковою стрічкою, а рукава гарасівкою. Широкі темносині штани (т. зв. убрання), на ногах чоботи з високими халявами), в руках ремінний нагай. Сідло різьблене, оріхове або яророве. На сідло клали подушку. Коней, якими їздили князі, заквічували квітами з позолоченого барвінку і різнокольоровими папірцями. Хто не мав власних коней, той позичав за заплаатою на цілий тиждень, бо князя без коня в Березовіре уявляли.

Стрій княгині називався чулок — обруч з тонкого лубка, обшитий червоною шовковою стрічкою. Спереду обруча нашиті 2-3 морщені червоні стрічки, в які до половини обруча вкладали в три ряди павині пера (низькі, середні й високі) [4]. Під перами нашивалися квіти з каучуку, пір'я з хвоста качура і блискучі перли. Ззаду голови молода чіпляла до чулка 10-20 однометрових 10- 15 см широких червоних шовкових стрічок, які пізніше давала в дар братам і сестрам молодого. Спереду чулка пришивали вшитий віночок. Чулок це дуже старинна окраса голови дівчат в антів, що колись звалася начільником, чільцем або цілком, це блискучий обручик, мідний, срібний або золотий, з дочепленими до нього різними блискучими прикрасами. В начільниках анток не знаходимо пір'я як окрас. Пір'я пави — греко-романський вплив. До строю княгині входив жіночий жупанчик, довгий по кісточки, з трохи тоншого сукна, чим опанча, без кобиняка, обшитий таким же синім шнурком, як і опанча. Біла повісмяна сорочка з вуставками, вишитими чорними, спеціально до вишивання приготованими нитками. Ковнір сорочки викладаний, застебнутий широкою червоною стрічкою в кокарду, а рукава застебнуті червоною гарасівкою. По сорочці під жупан взимку молода вдягала білий вишитий киптар (кожушок без рукавів). Спідниця (т. зв. лабата) у

великих червоних квітах на чорному тлі, шалінова і білий шаліновий хвартушок у дрібних червоних квітах. Княгиня підперізувалася поясом-плетенем з двома китицями; з різнокольорової волічки. На шию накладала намисто (т. зв. карбованці). Колись намисто було з 2-3 шнурків правдивого червоного коралю, і старі жінки називали його коралі. Між коралі дочіплювалися срібні монети різних держав. Такі коралі коштували пару добрих волів, званих паровницею.

Ще до 1900 р. березівська бояривна надівала бекешу — жупанчик з темносиньої матерії, підшитої кожушком, без рукавів, довгий до колін. Ковнір і поли бекеші були обшиті сивим кримським смушком, що його привозили з Києва, як і сукно та сиві шапки. На ногах червоні або жовті чобітки (пізніше черевики). Поверх жупана княгиня надівала 2-3 великі шалінові хустки (т. зв. штенгерки). В руках княгині й дружки був калач в чистій вишиваній хусточці. Так виглядав стрій княгині.

В суботу перед весіллям пекли калачі в руки княгині, в кобеняк князеві та два великі грубі (т. зв. «під вінки») для тата й мами. Калачі під вінки прибирали гільцями, прикрашеними тістом і позолочені послідкою. Вони мали бути білі, грубі, гарно зарум'янені, по можливості з ярої пшениці. Якщо під час випікання калачі потріскаються, життя молодих буде погане [10]. Калач означав круг сонця, знак Дажбога, отже молодих віддавали під опіку Дажбога. 6 антів це було пов'язане з різними магічними діями. Сонце, як джерело всякого життя на землі, символічно запрошували калачем для благословення молодих. «Підвіночні» весільні калачі були в великій пошані: убрані позолоченими гільцями, барвінком і калиною, вони ціле весілля стояли на двох хлібах на столі під образами. Прибраний так хлібом і калачами стіл, застелений білою скатертю, чекав на т. зв. вінки в понеділок вечером.

На весіллі немає ані однієї дії без змісту давнини. Викуп капелюхів — це викуп від голови молодого та бояр, які загналися до чужого роду викрадати дівчину і попалися в засідку. В ті часи за викрадання дівчини члена роду було законом право помсти, яке часто-густо кінчалось смертю напасників. Однак наші предки також знали, що коли дружитися з дівчиною того самого роду, то діти

будуть каліки. Тому мрією кожного молодця було викрасти дівчину з чужого роду, хоч за це можна було стратити голову, але це не відстрашувало смільчаків-закоханих. З дівчатами чужого роду зустрічалися і вмовлялися на Купала (їхні вінки на воді зійшлися), та батьки і брати не дозволяли, бо то ворожий рід. Не лишалося нічого іншого як викрасти суджену богами, яку колись звали „богданкою" — боги злучили їхні вінці. Тому молодий підбирав собі бояр-спільників і йшов викрадати. Коли не повелось викрасти, і молодий попав у полон, було добре, як обійшлося викупом, бо частіше кінчалося смертю напасників і війною обох родів. Тому на вінки в Березові князі приходили з своїм товариством нерозпізнані, всі в однакових строях парубків. Коли вінок був готовий, свахи пришивали його княгині до чулка, а князеві перед тим до шапки. Після цього подавали страви, потім танцювали, і на цьому вінки закінчувалися.

У вівторок відбувається весілля в молодого. Родичі гостей запрошених гостей: їдять, п'ють, танцюють [25]. Колись це була мобілізація роду — для оборони від нападу пошкодованого роду молоді, озброєні чекають нападу, а чекаючи п'ють, танцюють і тішаться, бо рід набув нового члена — викрав дівчину. Від молоді ідуть свати до молодого. Коли дівчину викрадено, родові молоді лишається до вибору війна або мир. Якщо рід молодого слабший, можна ризикувати війною, якщо сильніший, — треба миритися. З такою метою пошкодований рід висилає численне збройне посольство на переговори. Це сьогоднішні свати. Ось вони наближаються. Свахи молодого з музиками виходять перед сінешні двері. Колись виходила мати молодого і молода в товаристві інших жінок. Молода заявляла, що любить молодого і пішла з ним добровільно. За жінками мовчки стоять муром озброєні чоловіки роду з молодим на чолі. Жінки ведуть переговори: бачите, мовляв, ваша дівчина любить нашого хлопця, як можна розлучати закохану пару і т. п. В Березові музики з обох сторін грають, свати молоді починають поважно співати Барвінкову.

В середу весілля в молоді. Родичі молоді гостей запрошених гостей, приходять старости від молодого (колись вони передавали родові молоді винагороду). Та сама церемонія. В четвер відбувається шлюб. Коло 8 год. ранку

до молодої приїжджає князь із своїми свахами і старостою. Приїхавши не входили до хати, а чекали на подвір'ї, куди виходила княгиня зустрічати князя, вперше цілувала свого судженого і пришивала йому (а дружка дружбі) до правої сторони грудей золочений барвінковий букет та широку, вдвоє зігнуту червону шовкову стрічку («бинду»), яка сягала аж до колін. Свахи співали, музики грали, хтось з домашніх трактував свих і старосту чаркою та куснем струця (молоді йшли до шлюбу натще). Тепер староста молодої запрошував князя і свих до хати. В сінешних дверях батько й мати молодої „били" їх хлібом. Староста провадив князя, той княгиню, вона дружбу, той дружку, дружка свих. Всі держалися не за руки, а за хусточки, які тримали в руках. Так заходили за стіл. Коли староста доходив до виходу з-за столу, а молода була посередині столу, з-під столу вилазив брат молодої і загороджував дорогу князеві, домагаючись викупу. Тепер всі сідали (в Березові це звалося «засідати молоду»). Відбувався торг, князь платив кілька дрібних корон (не банкноти, колись частини гривни), а свахи співали «татарин братік» і т. д. Після викупу староста провадив молодих до родичів молодої, що сиділи тепер на стільці перед столом, тримаючи в руках хліб, підвіночний калач на хлібі, а в калачі топку) [32].

У п'ятницю відбувалося повесільне — гостилася ближча й дальша рідня молодих. Вдавнину це було поєднання обох родів. У ті часи, коли хлопець ризикував життям за здобуття дружини, це була значна подія не лише для нього, але й для цілого роду, бо це зближувало часто ворожі собі роди. З цього дня дружба і дружка звать себе кумами. В суботу відпочивали. В неділю робили „колачини" — свято обох родів з проханням до Дажбога про благословення, здоров'я і щастя нової родини. Саме слово «колачини» (символ сонця) означає, що в дохристиянські часи тоді відбувалися якісь магичні ритуали, пісні й прохання до Дажбога-сонця.

Від самого сватання батьки молодих готуються до весілля: білять хати, прибирають двори, заготовляють продукти, напої, одяг молодим, обрядові атрибути. Батьки молодої поповнюють посаг, готують дари родичам молодого, переважно такі: жінкам — шалікові хустки, чоловікам — вишивані сорочки.

Запрошують дружбу (дружку), старосту, свах, музик. Якщо в когось із молодих немає батька або матері, то просить близького родича бути за тата чи маму. Домовляються про коні, фіри.

Весілля проводять у скромний день: вівторок, четвер, суботу. Перед весіллям печуть хліб, колачі, струпні. В молодого печуть коровай. Виробляють його із здобного тіста, печуть у великій круглій формі, прикрашають «зозульками», «барилками», «косицями», а в центрі — «князь із княгинею» (молодий з молодою) у весільному вбранні. Випечений коровай прикрашають ще «косицями» — розгалужені прутики, обмотані посіченими смужками різнокольорового паперу. За два дні до весілля, також скромної днини, рано молоді кожний у себе збираються в село просити на весілля. Про це сповіщають музики весільним маршем. До хати молодої і молодого сходяться дівчата, хлопці, родина, сусіди «збирати князів» (молодий і дружка) і «княгинь» (молода і дружка). Три високі круглі хлібини, з викосиченими колачами на верху, розташовані на столі. В середині кожного колача знаходяться білі косички. Молоді люди збираються довкола столу, співають під музику і збирають молодь.

Під час традиційного обряду молодої української дівчини «збирають» у відповідному вбранні, яке складається з вишиваної сорочки, лабату або шалінової спідниці, фартушка або запаски, кептара під різнокольоровими квітчастими хустками, на голові чільце з биндами, а на ногах постולי або капці. У зимовий період замість кептара носять довгий петик (сердак) [7]. У руках дівчат завжди є колач у білій хустині та парасоля. Друга молодь, яка супроводжує молоду, також одягнена у відповідне вбрання, за винятком чулка та хусток на плечах. У літній період вона не носить хустки на голові, а взимку надіває шовкову хустину. У руках друзів також є колач у білій хустині та парасоля.

Молодого «збирають» у вишивану сорочку, опанчу з кобеняком, де загорнутий у білу хустку колач, а влітку він не носить опанчі, а надіває на ноги чоботи. На голові у молодого сива смушева закосичена шапка, а на його опанчі знаходиться косиця з биндою. У дружби також є косиця з биндою, але розташована вона ліворуч. Після «збирання» молодих староста запрошує їх та

гостей за стіл, де подають дві страви: печеню та голубці. За столом співають коломийки.

Після трапези «княгині» (або «князі») та гості піднімаються з-за столу. Батько та мати сідають перед столом, кожен з них бере в руки хліб з закосиченим колачем. Староста стає перед ними та просить прощення: «Прошу спочатку Господа Бога, Пресвяту Діву Марію, Ісуса Христа, вашого тата, вашу маму, близьких та далеких родичів, щоб вони ласкаво пробачили вашу дитину та благословили її, бо вона йде в село просити руки на весілля». «Княгиня» (або «князь») стає перед родичами та схиляється до землі, свахи ж співають.

Після благословення батьків молода (молодий) кланяється їм до ніг три рази, після чого староста бере її (його) за руку, всі підіймаються і обходять тричі кругом стола. Під час обходу перед родичами кажуть: «Слава Ісусу Христу», а родичі відповідають: «Слава навіки Богу». Після цього починається танок і спів.

Гості відповідають: «Дуже дякуємо, будемо веселитися на здоров'я». Після цього «княгині» відходять, а «князі» співаючи їдуть на добре осідланих конях до села, щоб просити на весілля. Вони починають «прохід за сонцем», відвідуючи трійку хат, де живуть подружжя у першому шлюбі. Деяких запрошують і на «вінки». Увечері перед весіллям влаштовують «вінки», тобто молодій у її домі «шиють вінок». Свахи, запрошені «шити вінок», наперед заготовляють барвінок, червоні шовкові нитки і золоті стрічки. Барвінок беруть у людей, які живуть у злагоді в першому шлюбі [36].

Надвечір, коли починає грати музика, запрошені гості та свахи збираються на «вінки». На столі поруч із хлібом та закосиченими колачами свахи кладуть барвінок і сідають за стіл у центрі, а з обох боків – інші запрошені гості. Під час цього святкового заходу співають.

Свахи обирають найкращий барвінок і обривають з нього дев'ять листочків, які кладуть на смужку чистого білого паперу. Потім вони перегинають смужку з накладеними на неї листочками у форму «гармошки», щоб листочки гармонійно доповнювали один одного. Під час цієї процедури співають. Мати нареченої передає старшій швачці голку та нитку червоного шовку. Старша сваха

розпочинає «шити вінок». Потім голку з ниткою передають по черзі кожній свасі, яка має прошити кілька стібків, ведучи голку з ниткою вертикально догори. Листочки, які були на стрічці паперу, зшиваються разом та зашиваються зовні червоною ниткою так, щоб утворився червоний «гудзик». Потім його пришивають до червоної стрічки посередині та щільно покривають позолотою.

Сваха, яка є старшою, прикріплює вінок зі стрічкою до закосиченого білими косицями колача голкою, а потім передає його мамі зі словами: «Я дарую вам золоту корону для вашої дитини». Мати приймає цей дар, насолоджується ним (іноді навіть просльозить). Свахи співають. Мати тримає дар над головою, танцюючи та співаючи. Потім вона несе його в іншу кімнату, де свахи пришивають вінок зі стрічкою до чулка (чільця).

Зараз хлопці ставлять на стіл капелюхи для закосичення. Свахи, інші жінки та дівчата сідають за стіл і роблять «косиці» (пучки барвінку, покриті позолотою) і закосичують ними капелюхи. Коли всі капелюхи готові, свахи запрошують хлопців викупити їх за допомогою пісень. Хлопці торгуються, свахи вимагають гроші. Всі співають. Після того, як парубки викупили капелюхи, молода та гості сіли за стіл для обіду [11]. На столі з'явилися дві страви - печеня та голубці. Після обіду всі встали і почали пританцьовувати і приспівувати. Потім прибрали столи і танцювали та веселилися до ранку.

Рано наступного дня, у день весілля, на подвір'ї молодого зазвучав весільний марш, грає музика. Свахи прибули в шалікових квітчастих хустках, які пов'язані поверх каптурів. Також на подвір'ї з'явилися фіри, на яких запряжені коні з дзвіночками, прикрашеними кольоровими китицями, а також красиво осідлані коні для «князів». У хаті, під пісню «Золоте барильце стіни гне», молодий тричі кланяється родичам, які сидять перед столом, а вони благословляють його йти просити «княгиню» на святе вінчання.

Родичі молодої взяли місце за столом, який був застелений ліжником, і у їхніх руках були по хлібові з закосиченим колачем. Молода пара, дружки та друзі, староста та свахи стали перед ними. Староста навів благословення й просив про милість від Бога, Пречистої Діви Марії, Ісуса Христа, батьків, родичів та всіх

присутніх, щоб вони благословили та пробачили молоду пару, яка йшла до церкви, щоб одружитися. Молоді вклонилися перед родичами та поцілували їх. Родичі благословили їх хлібом і сказали: «Нехай Бог благословить вас». Запит старости та благословення родичів було повторено тричі. Потім родичі вставали, кладучи хліб на стіл. Тим часом свахи починали співати.

Дружби зняли з голови княгині капелюх і наділи його на голову дружки, яка носить його до кінця весілля. Молодий розчесував та заплітав косу молодої (у давнину колись розрізав косу). Свахи зняли бінди з чулка та поклали їх на стіл. Вони підготували все необхідне, щоб завивати молоду. А всі разом співали. Мати передає свахам каптур та дві стрічки білого тонкого полотна - рантуху для завивання. Свахи кладуть каптур на голову молодої та обвивають голову кругом однією стрічкою полотна, утворюючи шапочку, а другою стрічкою зав'язують під бородою та на голові, так щоб кінці стрічки звисали на плечі. Під час цього вони співають.

Дружба з парубками-помічниками допомагають дружбі винести на фіру посаг: скриню або куфер, подушки, верети, полотна, простирадла, рушники (все домоткане), кожухи, кептарі, сердаки... Коли посаг на фірі, свахи співають. Дружба з парубками саджають молоду та дружку на фіру з посагом. Староста, свахи, гості, що приїхали за нею, та «князі» на конях їдуть до фіри [23]. Молода прощається з родичами та разом зі своїми співаками їде до молодого. Якщо молодий живе в іншому селі, то парубки з цього села закладають колодами дорогу, і він мусить дати викуп. Прибувши до молодого, «князі» злязять з коней, «княгині», свахи та інші гості - з фір і стоять перед хатою, доки дружба з парубками заносять посаг до комори. Мама молодого пригощає молоду струцнем.

Після урочистостей з посагом, батько та мати молодого зустрічають гостей біля порога, де кожен з них має у своїх руках хліб та закосичений колач. Вони благословляють гостей, торкнувшись їх плеча. Після цього гості запрошуються до хати за стіл. У центрі знаходиться молода, а по обидва боки від неї сидять батько та мати з подарунками. Свахи співають. Родичі молодого по черзі підходять до молодої, вручають їй подарунки та висловлюють побажання щастя, здоров'я та

дарують дарунок. Молода дякує їм та бажає щасливого господарства. Після того, як всі дарунки будуть вручені, молодий сідає поруч із молодою. На стіл подаються напої та страви: студенець, голубці, борщ, кашу (в такому порядку). Гостей просять наїстися. За столом гості розмовляють та співають, насолоджуючись їжею та напоями.

Музика звучить для танцю, гості весело пересуваються під неї, але потім поступово починають розходитися. Вони прощаються з молодятами та їхніми родичами, висловлюють подяку один одному за спільно пережиту велику радість, бажають молодятам щастя, здоров'я, злагоди, достатку та успіху у збудованні майбутнього життя [8].

Весілля закінчується, а молоді та їхні родичі сідають за стіл, щоб продовжити теплу та душевну родинну розмову. Це дві родини, що злилися воедино завдяки об'єднанню на все життя двох закоханих сердець, які тепер створили нову сім'ю. Нехай Боже благословляє їх у їхньому спільному житті та дарує їм здоров'я, щастя та благополуччя на майбутнє.

2.2. Весільні обряди села Печеніжин

На Прикарпатті завжди вважали, що весілля — це не просто особиста справа молодят, а це має бути уважно контрольоване не тільки батьками та родичами, але й усією громадою. Тому, окрім того, що молодятам треба було ретельно підібрати свою пару, вони повинні були це робити вчасно, бо пізній шлюб міг викликати осуд та зневагу з боку односельців. На запрошення, що робили молодий і молода, усі мешканці села мали право благословити молодят на шлюб. Сам процес весільного святкування був настільки важливим, що шлюб, який був у церкві, але не був супроводжуваний обрядовістю, вважався недійсним. Таке суворе ставлення до весілля було пов'язане зі значенням сімейних зв'язків та ролі сім'ї у громаді, а також з традиціями та звичаями, які передавалися з покоління в покоління.

Юнаки та дівчата знайомилися між собою на різних заходах, таких як «йгри» - танці на вулиці, на толоках або на храмових святах. Якщо вони подобалися одне одному, то ставали друзями, «ходили» разом, і часто легінь запрошував свою кохану на танець. Коли легінь вирішував одружитися, то спочатку повідомляв про це своїх батьків - «старшину». Якщо отримував від них згоду, то пропонував дівчині одружитися. Дівчина ж повідомляла своїх батьків про це, називаючи дату старостів.

Традиційне сватання починається з того, що родич нареченого звертається до матері нареченої, просячи дозволу на старости. Якщо дівчина також хоче одружитися, то говорять про посаг. Старости зазвичай відвідували будинок нареченої в неділю ввечері або інший день, коли вважався скромним. Зазвичай до старости йшли два поважних господарі - близькі сусіди, родичі, хрещені батьки або знайомі. Після вітання та розмов про погоду та інші неважливі речі, старости переходили до основної теми. Упродовж бесіди дівчина стояла біля комина. Якщо старости знайшли спільну мову та згода була отримана, батько запитував дівчину, чи згодна вона на шлюб. Якщо вона сказала «так», то справа була вирішена [16]. Після погодження, наречений зі старостами заходив до будинку нареченої. Він ніс з собою пляшку горілки та буханку хліба. Якщо дівчина згодна була вийти заміж за хлопця, то старший староста брав їх за руки та з'єднував.

Того самого тижня, коли відбулися старости, батьки нареченої пополудні вирушали до батьків нареченого, щоб оглянути його господарство та переконатися, що їхня донька буде жити в достатку. На узбіччях відбувався своєрідний торг за посаг. Господарі частували гостей - майбутніх сватів - і домовлялися про дату весілля, коли потрібно буде йти до священника на виголошення заповідей. Після виголошення заповідей у церкві, батьки нареченої починали активно готуватися до весілля. Вони замовляли музику, наймали Під час заповідей, дівчина мала одну косу на потилиці, заплетену в червону уплітку з волосся та прикрашену різнокольоровими стрічками та квітами. А на урочистих

святах під час заповідей, дівчину заплітали у дві коси. За тиждень до весілля, молоді йшли сповідатися.

Перед весіллям, молодих запрошували або кликали - молодого та молоду. Тиждень перед весіллям, молоді одягалися у весільні костюми, йшли до церкви і там кликали на весілля, а також відвідували своїх дальніх родичів. У перший день весілля, вони ходили по селу та кликали. Під час запрошень, молода з друзками приходила до хати молодого, де їх приймали. Коли молода приходила до молодого кликати, музиканти її вітали грою, а молодий з друзями кілька разів стріляли з пістолетів. кухарку та визначали дату та місце проведення весілля.

Кожне село мало своїх музикантів, але найвідоміші музиканти грали у селі Мишині та містечку Печеніжині. Спочатку грали лише скрипка та цимбали, потім до них додали бубон та флейту, але скрипка була головним інструментом. Зазвичай весілля розпочиналися з того, що музиканти вирушали до будинку нареченого, де відбувалося святкування, граючи гуцульські мелодії. Перед будинком грали пісню «На день добрий». «Музиканти проходили через усе село, приваблюючи до себе увагу місцевих жителів. Люди знімали капелюхи та вітально зустрічали музикантів.

Весільні пісні насичені мелізмами та голосовими прикрасами і виконуються різними людьми залежно від ситуації. Жінки зазвичай виконують більшість пісень, а парубки співають, коли йдуть з молодим до шлюбу та «до почесного». Дівчата співають, коли прикрашають деревце [24]. Одні з найважливіших пісень - бервінкові. Після бервінкових - забервінкові співанки, які подекуди називають ладканками. На весільних застілках гості співають спеціальні пісні, які виконуються тільки на весіллях.

Однією з основних складових традиційного весілля був ритуальний хліб - коровай, який приготування та оздоблення перетворювали на величезну церемонію. Для випікання весільного хліба запрошували коровайниць — замужніх жінок, які були щасливі в сімейному житті. Щоб молода пара провела своє життя щасливо удвох, господинь зазвичай повинна була бути парною кількістю, їх зв'язували рушником, і вони повинні були виконувати всю роботу

разом. Роботу по замішуванню тіста починали після дозволу старости та благословення матері. Весільний хліб, який мав форму калачів, шишок та гусей, був необхідним не лише для пригощання гостей, але й для обміну між родинами, тож він став символом поріднення двох родів.

Перед самим весіллям зазвичай влаштовували Дівич-вечір як символ прощання з дівочим життям. Такі вечори проводили окремо для молодої та молодого в їхніх домівках. Цей обряд мав на меті відокремити наречених від нежонатой молоді. Дівчата на цьому заході виготовляли гільце, прикрашене стрічками, квітами та букетиками колосків, які вони виготовляли під час барвінкових свят, вишневе деревце або гілку сосни. Готове гільце встромлювали в хліб, прикрашали свічками, калиною, золоченими горіхами, яблуками та рутою. Гільце символізувало незайманість, красу та молодість.

Разом із завиттям гільця виготовляли маленькі квітки або вінки на голови для наречених як символ майбутнього шлюбу [33]. Листки барвінку для весільного вінка складали по три: один найвищий, посередині, а два менших збоку. Такі «букетики» перев'язували ниткою, накладали один на один туго і знову перев'язували. Коли плетиво сягало потрібної довжини, то його кінці зшивали разом, щоб утворився вінок. Цю корону для молодої прикрашали калиною, квітками та стрічками.

Ритуали були необхідною частиною процесу одягання вінка. На підлозі було розстелене біле полотно, на яке ставили хлібну діжу і на неї клали подушку. Наречена сідала на цю подушку, після чого її брат розплітав її косу, а дівчата прикрашали голову весільним вінком. У ранні часи ці дії виконувала мати. Старша подруга чіпляла вінок молодому на шапку або капелюх, саджала наречену на кожух, накривала їх рушником або обсипала житом. Після цього молодят називали князем та княгинею, збирали свою весільну дружину та йшли запрошувати своїх родичів та сусідів на весілля.

Традиційно, молоді пари з супроводом бояр та дружок ходили по селах і просили гостей на своє весілля. Молода була одягнена у урочисте вбрання, завітчана, і обходила хати зі словами: «Мої батьки просили вас прийти на наше

весілля, і я теж вас прошу». Вона також дарувала шишки, що були традиційним солодоцем. Кожну хату вона відвідувала і кланялась всім присутнім, включаючи маленьких дітей.

Господарі давали дарунки, які збирали дружки, а також дрібні гроші на «підковки до чобіток». Якщо в хаті була дівчина, її також просили приєднатись до кортежу. Після того, як гості були запрошені на весілля, молода з дружками поверталась до свого дому і починала готуватись до приходу молодого з боярами. Вони готували барикади, щоб свати не могли зайти до хати, і готувались до викупу молодої.

Перед весіллям молодій виплітали косу, що символізувало її перехід у статус одруженої жінки. Наприклад, на Львівщині для цього ритуалу стелили біле полотно на долівці, ставили на нього хлібну діжу, потім на подушку сідала молода і їй розплітав косу брат або хрещений батько під супровід тужливих пісень [29]. Після цього нареченій надягали вінок та тричі благословляли її.

У перший день весілля молодим одягали спеціальне вбрання. Князь був одягнений в капелюх з «когутиком і трісучков», а решта одягалася так само, як звичайно одягалися парубки. Княгиня натомість носила зелену сукню з огальоном, велику шилінову хустку і решту вбрання, що було звичайним для дівчат у святкові дні. У різних селах колишньої Гуцульщини головні убори молодої були значно різні. Наприклад, у селах Великий і Малий Ключеви, Мишин і Ковалівка, княгині «плели у косиці» або «пир'їний вінок», який був свого роду білий вінок з гусячими пир'ями, прикрашений кольоровими квіточками та трісучками. Такий вінок позначав молоду як позлітку, відмінно від її друзів. У селах Печеніжин, Ругнуги, Молодятин, Марківка та Слобода молода прикрасила свою голову хусткою. Хустку яку давала молода, молодий прив'язував її збоку до свого калача. Під час весілля священик у церкві одягав на молоду білий рантук, який дарував їй молодий. Молодий їхав на білому або сивому коні, а друзі - на конях інших кольорів.

Молодим на перший день весілля шили однакові вінки з вербової кори або соломи завширшки 2 см, які зшивали у вигляді персня. До вінка пришивали

зубчики часнику з обох боків, покривали білком з яєць та позліткою. Надалі, на вінок пришивали п'ять китиць з червоного шовку - чотири з них пришивали поверх зубчиків, а п'яту в середині обручки. Крім того, всередину кольорової стрічки молодій пришивали три крихти з прощевих калачів батьків, а з обох боків вінка - золочений хрестик з листків барвінку. Молодому пришивали вінок до капелюха, додавали 4 хрестики із зубчиків часнику. Для створення вінків кликали порядних господинь, які мали щастя у подружжі. Жінки, які йшли на вінки, брали з собою мичку муки чи цукру. На вінки сідало парне число жінок, а батьки молодих сідали перед столом на лавицю. На коліна їм клали верету, переткану червоними нитками, хліби й калачі з мопкою ставили на стіл. Молода з друзками або молодий з друзями тричі обходили стіл, стаючи перед батьками на коліна.

Незважаючи на розмаїтість української кухні, на весіллі в селі Печеніжин подавали кілька страв. Серед них були студенець, підпалка, голубці з кукурудзяною мукою і шкварками, які їли пальцями, білий борщ, рисяна або кукурудзяна каша. У пісні дні гості могли скуштувати суху рибу з підпалкою, голубці з кукурудзяної крупи, з поливкою з олії та пісний буряковий борщ, а у звичайні дні - свинину або яловичину з підпалкою, м'ясо, порізане на дрібні кусочки, борщ з м'ясом та молочну пшоняну чи рисову кашу. Ці страви подавали на стіл у чотирьох мисках кожної. Гості їли дерев'яними ложками з однієї миски, а молодим давали окремі тарілки чи миски. Князі не знімали капелюхів. Хліб пекли з житньої муки, а калачі з білої пшеничної муки. Також був прощений хліб і коровай [18]. Їх пекла одна або дві жінки, які мали добре життя з чоловіками. Вважалося, що високі хліби і калачі свідчили про злагоду молодої пари, а сідляві - про неурядове життя. Якщо прощений хліб чи калач тріснув посередині, то молодятам загрожувала розлука. З калачем у формі деревця молоді ходили до сусіднього села кликати гостей.

Молода смерічка, що виростала від столу сільської хати до стелі, мала більше ніж один метр заввишки. Молодий зрубав деревце в лісі та заплатив за нього, тоді як молода збирали брати і вони завжди обирали деревце з вершком. Рідні починали прикрашати деревце, спочатку батько брав галузку калини та

прикрашав її кількома гусячими пир'яними гірляндами, а потім прив'язував цю гірлянду білими нитками до вершка деревця. Так само робила й мати. Коли бояри приїжджали до молодії, староста молодого брав деревце, а коли настав час «завивати молоду», старший друг швидко забирав деревце з хати та підвішував його на солодку яблуню.

В селі Печеніжин була поширена традиція, за якої мати під час підготовки дочки до шлюбу просилувала їй через пазуху куряче яйце, щоб народження дітей пройшло легко. Для нареченої під пазуху клали окраєць хліба з цукром, який наречені мали з'їсти після весільної церемонії, щоб їм було солодко і не було бідно. Раніше весільні церемонії проводилися виключно в неділю, але з кінця XIX століття почали дозволяти вінчання в інші дні. Однак, особливу увагу приділяли барвистому одягу молодят. Чим більше було разків намиста, тим багатшою вважалася наречена.

Ввечері після весілля, молодий разом із весільними гостями прибув до будинку молодії. Гості називали себе «Боярами», а жінки - «Свахами». Приїхавши до будинку молодії, всі виходили назустріч молодому, крім молодії, її дружок та старости. Брат молодії сідав між молодою та старостою. Коли староста виходив з будинку, князь вистрілював декілька разів з пістолетів та підходив до дверей. У хаті дружби збирали гроші, а староста молодого разом з дружною обходили стіл тричі. Молода разом з старшим братом сиділи на лаві, після чого всі гості вилазили на лаву та обходили їх трьох, тримаючись за хустки. Княгиня в той час пригиналася до столу та дивилася крізь калач. Після цього обходу молодий платив братові за його місце та він йшов геть. Молода обдаровувала родину молодого, а всі гості обходили стіл та просили прощі [29].

Останнього дня весілля молоду завивали. Молода тримала світильник і танцювала в капелюхах - в одному був капелюх молодого, а в іншому - дружби. Потім посеред хати кладли верету, на яку клали одну з подушок молодії. Княгиня сідала на неї, а своячки знімали її вінець, розчісували волосся і плели з нього дві коси. Коси заплітали в колач навколо голови, на них клали чепець, яким свекруха тричі хрестила невістку. Потім ставили рубок на чепець: довший його кінець

складали увосьмеро і обводили під бороду. Другим кінцем обводили чепець, а врешті зрівняні кінці перев'язували на потилиці і спускали вниз по плечах. На чолі молодої зав'язували вінок.

Поряд з молодою сідали дві молодичі, і всіх трьох накривали великою хусткою. Коли молодий пізнавав молоду, то знімав її вінок з голови і намагався зав'язати їй хустку. Княгиня тричі скидала хустку, а свахи співали.

Прохання про прощу повторювали кілька разів. Перше - за день до весілля або при оформленні посагу. Староста обходив молоду разом з її дружками, або молодого з його друзями навколо столу, тримаючись за хусточки. Лише молодша дружка не дотримувалась цієї традиції. На краях столу сідали батьки, які тримали в руках калачі та сіль. Коли молода або молодий ставали перед своїми батьками, староста зупиняв усіх і промовляв: «Прощі! Слава Ісусу Христу». Родичі відповідали: «Навіки слава!». Потім «староста вимовляв прошення: «Ця молода стоїть перед вами, як свічка перед образами, і благає Бога милосердного, Пресвяту Діву Матінку Господню, вас, батька, як голову родини, та вас, матір, як господиню, щоб вони відпустили та благословили всіх на чесній дорозі життя». Увесь весільний збір відповідав: «Нехай Бог пробачить та благословить». Прощі повторювали ще раз того ж вечора.

Весілля припадало на скоромний день, і перед ним пройшов день посагу. У цей день дівчата відвідували молоду і молодого, щоб прикрасити їх «дереvence». Княгиня з дружками ходила по селу, кликати на весілля, а жінки шили вінки та пекли прощеві хліби. Тато і мама починали весілля, убираючи першими деревце, а ввечері молодь йшла до почесного, де вони співали та танцювали до ранку.

Другий день був власне саме весілля. Молодій розплітали коси перед шлюбом, княгиня зі своїм весіллям та молодий зі своїм їхали до церкви. Гості сходилися на весілля, несучи з собою приноси. По приїзді молодого приходили молоді бояри та свахи, і молодий купував молоду, а дружби - дружок [35].

Третій день молода вже у свекрухи зранку замітає хату. Відтак, завивають молоду, виносять деревце, і весілля закінчується. Кожен день мав свої традиції, і кожна частина святкування була заповнена радістю та піснями.

2.3 Весільні обряди села Ключів

Традиції весільних обрядів на Прикарпатті – що не край, то звичай, а праця з їх відродження, збереження і примноження – настільки потрібна, наскільки ж нелегка. У минулі часи, знайомство зазвичай відбувалося на вулиці, на вечірках, на спільних роботах, або під час різноманітних гулянь. Зазвичай хлопець та дівчина були з одного села, або навіть з одного кутка, і можливо, вони вже знайомі з дитинства. Під час цих заходів, молодь мала можливість спілкуватись, співати пісні, а також займатися домашніми справами, наприклад, дівчата пряли та вишивали, а хлопці лагодили сітки та упряж.

Звичайно, старші родичі, батьки або вечерня мати контролювали це спілкування, тому воно було цілком невинним. Дівчина могла бути наодинці з хлопцем поки сонце не заходило. Хоча були випадки, коли дівчата виходили заміж не цнотливою, або їй ставали «приданими в подолі», однак це засуджувалось та піддавалось ганьбі [20]. Дівчину, яка була нестримною, били мотуззям від дзвонів, змоченим у солоній воді. Також, за перелюб можна було фізично покарати хлопця.

Якщо дівчина та хлопець відчували між собою особливі почуття, то можливо було домовитись про те, коли хлопець надішле сватів. Іноді батьки домовлялися між собою, але якщо дівчина не хотіла одружуватись з обраним, то вона могла відмовитись, наприклад, піднівши гарбуза чи макогон.

Сватання мало свої традиції та особливості. Не було дозволено свататись у середу та п'ятницю, які вважалися пістними днями, а також у травні, тому що вважалося, що такі пари будуть нещасливі протягом життя. Найчастіше сватання проводили на Мясниці та від Великодня до Трійці. Якщо хлопець та дівчина були до душі одне одному, то хлопець разом із старостами приходив до дому дівчини. Якщо не було впевненості в результаті, сватання відбувалося вже пізно ввечері, щоб не привертати увагу, якщо вони отримають відмову.

В хаті, де відбувається сватання, не слід їсти, пити та сідати (оскільки це може вплинути на майбутнє покоління). Поки не досягнуто згоди, краще

утриматися від цих дій, щоб уникнути можливих негараздів. Батьки були задоволені, якщо їхньому синові дівчина подобалась, вони давали їй благословення і рушники, а майбутня свекруха пов'язувала їй хустку. Якщо ж дівчина не сподобалась, то свататися до цієї родини було вважалося неприйнятним, і наступне сватання міг бути успішним.

Після узгодження деталей батьки обмінювались візитами, щоб перевірити, чи є жених і його родина підходящими для їхньої дочки. Якщо все було належним чином, то починався розважальний захід з піснями та танцями. Кілька століть тому було звичним, що дівчина сама вибирала собі нареченого та пропонувала йому руку без згоди батьків. Це було ризиковано, але досить поширеним явищем. Зазвичай, дівчатам дають волю у виборі, оскільки їхнє щастя було дуже важливо для всіх.

Також існувала традиція, за якої дівчина могла врятувати засудженого до страти, якщо вона виражала бажання стати його дружиною. Це було ризиковано, але іноді дівчата змагалися між собою, хто зможе врятувати більше засуджених, це було дуже популярним заходом серед молоді.

Після узгодження домовленостей щодо шлюбу, зазвичай в неділю, молодий разом з батьками відвідував наречену, щоб оцінити її здібності: чи вміла господарювати, чи виконувала домашні обов'язки, чи була старанною [15]. Після оглядин молоді давали одну ложку на двох та одну склянку, як символ того, що мають вчитись робити все разом.

Наступної неділі родина нареченої відвідувала господарство жениха. Батьки нареченого намагались продемонструвати свого сина з кращого боку: як працьовитого, дбайливого господаря, який може добре примножувати господарство та зможе дбати про родину. Іноді, щоб справити враження, вони навіть позичали щось із худоби або інші речі у своїх сусідів. Батьки також вирішували, скільки землі та худоби можуть дати молодятим. Після того, як все було узгоджено, всі сідали до столу та святкували разом.

У вівторок будуть пекти короваї, в середу вважається «пісною дниною», і нічого не роблять перед весіллям. В четвер жінки починають шити вінки, якими

потім прикрашатимуть короваї. А в п'ятницю батьки благословляють своїх дітей на добре і щасливе життя з використанням короваїв, а потім готуються до виїзду в село. Але в п'ятницю ранок починається з того, що в хаті розпочинається процес вбирання молодої. Тато заносить стільчик, мама несе подушку, а брати ведуть молоду. Всі жінки в співі допомагають розчісувати і заплітати волосся в кіски, щоб вінок надійно тримався на голові. Потім додають намисто і прикрашають пір'яним вінком, а також прив'язують до боку калач, який символізує життя.

Колись весілля в селі починалися з четверга, а якщо господарі були заможні, то готували приміщення для танців, і можливо починали ще й у вівторок. У четвер, жінки збиралися для готування голубців, а друзі молодої, які є її хрещеними матерями, шили віночок. Його кладуть на вішиванку, і тоді молода починає бути готовою до весілля. У четвер музиканти ще не приходили, але вже у п'ятницю родина, сусіди та музиканти збиралися, щоб відправити молодого чи молоду до сусіднього села, щоб попросити їх на весілля. Молода одягалася у пір'яний вінок, заплетений з різнокольорових ниток та лент, та коралів. Якщо батьки могли заплатити, то плетільниця розплітала вінок, а потім знову його заплітала до весілля [34]. У випадку, якщо батьки не могли заплатити за роботу плетільниці, молоду просто розплітали, а до весілля заплітати знову не потрібно було. Коли молода йшла до шлюбу, то її волосся було розплетене поверх фоста. У п'ятницю ввечері молодь уже збиралися для посагу, і жінки з чоловіками дивилися на це. Хлопці козирили, в якому сільському кутку відбуватиметься весілля, а хлопці з інших кутків мусіли просити газдів про дозвіл на танець.

Мати передає доньці сімейний реліквій - настоящі корали. Починають прикрашати головний атрибут весільного наряду молодої - вінок з пір'я. Особливістю є пишній обряд та автентичний вінок, який роблять з гусячого пір'я, який плели ще з давніх-давен. Вінок важить більше кілограма і його виготовлення займає близько місяця. Для його створення потрібно пір'я з п'яти-шести гусей, особливо з гусячих шийок, де воно найбільше. За будь-яких обставин не повинно використовуватися пір'я з чорними цятками, оскільки вважалося, що це може спричинити нещастя для молодят.

Перебивавши пір'я, майстрині промивали його у дощовій воді з милом, доки воно не ставало білішим за сніг. Розмір пір'інок повинен був бути близько 5-6 см. З кількох пір'інок складали пелюсточку, з яких робили «косичку». Для «трісучки» всередину вкладали 5-6 кінських волосин, на які прикріплювали пацьорки різного кольору. Під час ходьби «трісучка» постійно тряслася. У перший день перед весіллям майстриня приходила додому до молодої, щоб одягнути вінок. Нареченій збирали на голові всі волосся, брали два маленькі пасма, зв'язували їх, мастили медом і прикріплювали «мухи». Потім на ці «мухи» кладуть «вишиванку», яка була вишитою смужкою, а потім – великі уплітки. Кожен елемент вінка одягали окремо, тому процес збирання молодої тривав щонайменше дві години. А вже в день самого весілля наречена із вінком на голові та розпущеним волоссям йшла до шлюбу.

Протягом цілого тижня тривали святкування, кожен день мав свої традиції. У розписі страв на весіллі обов'язково мали бути чотири страви: голубці, студенець (холодець), прийманий борщ і каша. У минулому не готували жодних салатів, а гості приходили зі своїми внесками. Наприклад, у Австрії жінки приносили миску кукурудзи чи жита, а чоловіки – хліб. Хрещений батько дарував п'ять крон, батьки – ліжники, верету, вбрання, а тети дарували волочкові хустки.

Оксамитова стрічка з квіточками з бісеру та прикрашена позолотою є важливим елементом головного пір'яного вінка, що має символічне значення. Цей віночок, або декоративну стрічку, зазвичай роблять у четвер перед весіллям. Щоб його створити, молода разом з молодим йде рвати барвінок, при цьому важливо, щоб його рвали через калач, який наперед печуть з діркою посередині. Зібрані барвінок приносять до жінок, які розпочинають роботу над віночком [14].

Спочатку вони виготовляють дев'ять гудзиків з темно-червоних ниток. Інші жінки вирізають кільце з гілочки солодкої яблуні. Потім це кільце заповнюють цукром, щоб молодим завжди було солодко, зернами жита, що символізують життя, відрізнаними краєчками грошей, які символізують багатство, крапелькою меду та іншими символічними предметами. Все це обгортають барвінком, папером, а потім до цього пришивають зроблені дев'ять гудзиків, обшивають їх і

пришивають до стрічки. Оксамитову стрічку з квіточками з бісеру та прикрашену позолотою потім додають до головного пір'яного вінка.

Тим часом, молодий в вишитій сорочці та кептарі з друзями на конях прибувають до молодої. Молодий обов'язково мусить сидіти на білому коні. Коні прибрані у ліжники та каблуки. На воротах до молодої ставлять стіл з пригощеннями. Люди збираються разом. Брати молодої стоять на воротах та встановлюють ціну за неї для молодого, все це за давніми традиціями.

Молода має берегти оксамитову стрічку або віночок протягом усього життя. У п'ятницю перед весіллям батьки молодої перехрещують молодих з використанням цього віночка, і прив'язують його до головного пір'яного вінка молодої. Цей віночок, за віруванням, захищає дітей та приносить добру долю. Після весілля, молода повинна берегти цей віночок чи оксамитову стрічку. Великі вінки можуть передавати комусь іншому, але маленькі віночки мають бути збережені протягом життя. В суботу молоді йдуть вінчатися у церкву.

На весіллі в селі Ключів традиційні страви включають:

- підпалка - це смачний бульйон на м'ясі, який підпалюють борошном та тушкують цілу ніч у печі. Ця страва має насичений аромат та смак.

- кулеша з бринзою - це варена кукурудзяна каша, яку посипають натертою бринзою. Ця страва є ситною та поживною [27].

- голубці - це страва з кислої капусти та фаршу, який зазвичай складається з різних м'ясних видів. Голубці подаються з соусом або з сметаною.

Перед виходом до церкви, молоді просили благословення у батьків за допомогою церемонії з хлібом-сіллю. В селі Ключів цей обряд вінчання називали «прощею», де молодий і молода тричі обходили довкола столу і просили вибачення за всі свої помилки перед батьками. Крім того, молода часто клала за пазуху залізний ключ або цілушку хліба, як символи щастя і добробуту. Після церемонії у церкві, молоді зазвичай з'їдали хліб, щоб поповнити свої сили і жити не вбого.

Після урочистого вінчання, батьки зустрічали молодят на порозі та дарували їм короваєм, бажаючи їм щасливого та достатнього життя. Мати

нареченої виходила на зустріч у вивернутому кожусі (щоб їхнє життя було достатнім), а після благословення стелять кожух на лаві вовною догори та підсипали під нього зерно та гроші (на цьому кожусі мали сидіти молодята).

До столу наречених заводив дружба, тримаючи їх за хустину (віриться, що молода знаходиться на межі між дівчиною та жінкою, тому вона дуже вразлива, та торкатись її руками не можна). У селі Ключів старша дружина, після того, як молоді переступили поріг, била ременем по дверних обрізках та не пускала гостей, доки не пробила кожную сторону дверей.

Після весільної церемонії наречені займали своє місце за столом, яке наречений викупляв у братів чи сестер молодої за хустки чи прикраси, а також дарував подарунки родичам дружини. Наприклад, у деяких регіонах зять мав помити ноги свекрові вином і водою та взути їй чоботи, а інколи в середину чоботів клали соломку, щоб тещі не було занадто добре.

Після цього розпочиналось частування, яке перемежовувалось розвагами, такими як танці, ігри та забави. Молодим на весіллі майже не дозволяли брати участь у забавах, вони були головними почесними гостями, яким всі намагались догодити. Перед закінченням весілля наречені ділили коровай та обдаровували ним гостей. Маленьким дітям давали печиво-пташок, свічкам та дружкам - дивені.

Покривання молодої було завершальним актом весільного святкування. Спочатку молода сідала на діжку, знімали її весільний вінок, а брат розплітав її косу і мастив волосся маслом або медом. Інколи був і обряд обрізання або обтинання коси, залежно від регіону [26]. Потім молоду покривали очіпком і хустиною. Зазвичай, вона мала двічі зривати покривало, а на третій раз покорялася і дозволяла собі запнутися. Після цього обряду, молода не мала права з'являтися на людях з непокритою головою, це вважалося великою ганьбою. Обряд покривання був останнім, що відбувався в хаті молодої, а після нього чоловік забирати дружину до свого дому разом з посагом.

Після весільної церемонії, молоду перевдягували в нову сорочку, а свашки готували постіль для неї. Дружби (бояри) або старші бояри сторожували біля комори або стодоли, де молоді мали спати. Наступного ранку свашки оглядали

сорочку та постіль молодих. Якщо дівчина була чесною, то веселощі продовжувалися без меж: гості стрибали по столах, лавах, кричали та співали. Матері нареченої надсилали подарунки та повідомляли про щасливий кінець весільної ночі, щиро дякуючи за свою дочку.

Але якщо наречена була нечесною, то веселощі припинялися, а починалися пісні, які ганьбили рід нареченої. Іноді на батьків нареченої накладали солом'яні хомути, а саме весілля закінчувалося. У деяких регіонах парубки вивішували білий прапор на найвищому дереві, який означав дівочу ганьбу. Тоді брат нареченої мусив лізти на дерево, щоб зняти прапор, але йому всіляко перешкождали та насміхалися.

В другий день святкування весілля не закінчувалося, а продовжувалося. Рано-вранці молода йшла до криниці за водою, якою гості та молоді мали вмитись. Після цього, вона біла кашу та продавала її гостям, а обсівала нею двір та худобу. Зазвичай у другий день святкування гуляли лише дорослі. Однак, червоний колір був домінуючим елементом: пояси, стрічки, червона хустка чи запаска молодої, навіть горілку фарбували червоним соком. Усе це символізувало щасливе народження нової родини [12]. У вівторок відбувалися гуляння під назвою «циганщина», під час яких люди перевдягалися, крали курей, а батьки їздили на возі купатися.

Після місяця з дня весілля, відбувалося свято Колячини у хаті батьків молодої. Молодята разом з батьками нареченого та найближчими родичами збиралися, щоб провести час разом. Традиційно, молоді мали подарувати по 12 калачів своїм батькам, а в знак вдячності, отримували полотно від своїх тещ та свекрух.

Мешканці Карпат також проводили обряд міни, коли тесть передавав зятєві те, що обіцяв під час укладання шлюбної угоди.

У перші місяці шлюбу молоді проводили різні обряди, щоб зміцнити зв'язок з родичами та свояками. Серед них були сватини - жіноча вечірка у домі молодої, на яку запрошувалися свахи; гостина - відвідування молодою своїх батьків; та

пропій - пригощання молодим весільних батьків та гостей, щоб запити своє господарство.

У селах Березів, Печеніжин та Ключів на Прикарпатті у 19-20 століттях весільні обряди були дуже важливою частиною життя та культури селян. Ось деякі з традицій тих часів:

- передвесільні обряди: до весілля село було прикрашене гілками, квітами та тканинами. Наречена була збирана з дому та проведена до хати нареченого, де проводилися різноманітні ритуали. Один з них - «виходити з сім'ї» - полягав у тому, що наречена з сльозами прощалася з рідним домом та всіма його мешканцями. Цим символізувалось її перехід у нове життя.

- весільна процесія: наречена разом з родиною та гостями йшла до церкви, де проводилася весільна церемонія. Після цього процесія рушила до хати нареченого, де відбувалися весільні забори та танці.

- весільний стіл: був набитий різноманітними стравами - м'ясом, рибою, овочами та фруктами. Гости на весіллі були розділені на дві сторони - жінки та чоловіки. Наречений зазвичай займав місце біля столу, а наречена сиділа поруч з ним.

Народне весілля на Прикарпатті у XIX-XX столітті було насичене символікою та магічними діями, спрямованими на забезпечення щасливого життя, плідності та господарських успіхів молодого подружжя. Урочистість та висока емоційність весілля підкреслювалися співом обрядових весільних пісень, які супроводжували, коментували і розшифровували кожен дію весільної драми. Україна має винятково багатий цикл обрядових весільних пісень, які зберегли відгомін глибокої давнини та архаїчні назви. Символічне значення відігравали рушники, вінки, коровай, гільце, палиці у сватів, старост, бояр, свічки у світилок та інша атрибутика весілля [13]. Традиційна знакова система народного весільного обряду включала в себе різні весільні чини, такі як старости, підстарости, старостини, дружби, дружки, бояри, свахи, світилки, приданки та інші.

Святковість, поважність та таємничість народного весілля відображали традиційні знакові системи та атрибутика, які додавали урочистості та емоційності до весільної драми. Ці обрядово-звичаєві акти забезпечували не лише успіх подружжя, а й мали важливе значення для української культури та історії.

В цілому, весільний обряд на Прикарпатті відзначається своєю поважністю, урочистістю, гуманістичним підтекстом, емоційністю та моральною чистотою. Усі елементи обряду, включаючи обрядові дії, співи, промови та символіку, мають на меті сприяти розвитку чесної праці («раненько вставай, пізенько лягай - добра доленька буде»), забезпеченню сімейної гармонії, продовженню роду та побудові добрих взаємин з людьми. В своїй суті, весільна обрядовість підтверджує основні морально-етичні та звичаєво-правові принципи народу.

З течією часу весільна обрядовість на Прикарпатті зазнала певних змін, зазвичай полягаючи у скороченні тривалості обряду взагалі або окремих складових його структури. Проте, до 30-х років ХХ століття вона зберігалася досить повно [5]. В наступні десятиліття соціально-політичні зміни та незгода більшовиків на народні традиції суттєво змінили цю сферу. Зокрема, традиційна структура весільної обрядовості була змінена, міжпоколінне передавання та спадковість перервані. Офіційні «обрядотворці» спробували спростити традиційний весільний обряд, звільнивши його від «релігійних елементів», «збагативши» його «новим, соціалістичним» змістом та штучно нав'язавши певні стандарти.

Було втрачено не лише багато складових елементів народної весільної традиції, але й, що найважливіше, внутрішній зв'язок між традиційними моментами, які ще залишилися у весільних обрядах українського сільського та міського населення, з їхньою духовною сутністю, гуманістичною морально-етичною орієнтацією та емоційно-психологічною налаштованістю. Традиційні елементи символіки та атрибутики залишаються присутніми на сучасних весіллях, але часто вони не мають глибшого обрядового змісту і контексту, а слугують виключно зовнішньою декоративністю та прикрасою. Великою втратою є зникнення традиційного обрядового весільного співу, який навіть у тих

регіонах, де він ще нещодавно був живою складовою частиною весільної обрядовості, сьогодні стає все менш популярним. Цей спів був важливою складовою частиною весільної обрядовості і передавав цінну інформацію, історію та цінності певного регіону. На сьогоднішній день він, на жаль, стає все менш популярним, його передачу з покоління в покоління затримують часові, соціокультурні та технологічні зміни. Збереження та відродження традиційного обрядового співу є важливим завданням для підтримки культурної різноманітності та збереження унікальних традицій.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЯ

3.1.Методи при вивченні весільних традицій і звичаїв в школі

Пишучи свою роботу я використовував такий ряд історичних методів:метод періодизації, історико-порівняльний метод, історико-типологічний метод, історико-системний метод. Наприклад працюючи із другим розділом характеристика весільних обрядів сіл прикарпаття я часто використовував історико-порівняльний метод з допомогою якого порівнював певні обрядові традиції та обряди які в одному селі могли мати один сенс а в іншому сусідньому селі ця традиція могла мати вже зовсім інше значення або й взагалі бути відсутньою до прикладу:в селі Печеніжин була поширена традиція, за якої мати під час підготовки дочки до шлюбу просилювала її через пазуху куряче яйце, щоб народження дітей пройшло легко. А вже в селі Великий Ключів такої традиції не було.або на її місці була зовсім інша традиція.Історичний метод періодизації який присутній в моїй роботі дає нам змогу під час ознайомлення із всіма розділами побачити наскільки змінилися самі весільні обряди традиції та їх сенс для мешканців Прикарпаття починаючи із ХІХ-ст завершуючи ХХ-тим століттям. З допомогою історико-системного методу який направлений на вивчення об'єктів і явищ минулого як цілісних історичних систем аналізу їх структури і функцій внутрішніх і зовнішніх зв'язків ми ожемо про аналізувати структуру весільних обрядів різних сіл Прикарпаття та визначити всі внутрішні та зовнішні зв'язки між такими селами як Печиніжин,Березів,Великий Ключів. Та їх весільними звичаями.Користуючись історико-топологічним методом удругому розділі моєї роботи ми зможемо виявити загальні риси просторових груп в селах Великий ключів,Березів,та Печиніжин а також виокремити всі однорідні стадії в їхньому неперервно-часовому розвитку.

ВИСНОВКИ

Весільна обрядовість українців Прикарпаття є важливим концептом, який дозволяє висвітлити загальну візію культурного розвитку регіону, оскільки увібрала в себе як релікти архаїчного світосприйняття, так і християнської моралі. Дослідження показали, що весільна обрядовість етноісторичного Прикарпаття має автентичну самобутність, консервативність та тяглість з часів Київської Русі, що пояснюється природно-географічними умовами та ізольованістю від урбаністичних центрів. Обряди весільного обряду, як кульмінаційний етап життєвого циклу людини, є типологічно однорідними та дуже виразно репрезентують традиційну духовну культуру.

На Прикарпатті XVI-XIX ст. весільний ритуал складався з цілого ряду обрядів, які мали надати шлюбу юридичну силу. Шлюб в цьому середовищі вважався не особистою справою, а оточення (родичі, друзі, дівоча і парубоцька громада, сусіди тощо) мали на нього великий вплив. На початку угода між батьками та родичами молодого і молодої за посередництвом сватів укладалася у формі «змовин» або «згоди». Починаючи з XVII ст. шлюбна угода оформлялася письмово, а церковне освячення шлюбу входило в побут поступово, аж до XIX ст. Весь ритуал починався зі сватання, коли старости (свати), запрошені женихом з близьких родичів, відвідували батьків нареченої для отримання попередньої згоди на шлюб. Діалог під час зустрічі мав традиційну форму, зі згадкою мисливця і куниці, купця і товару, біблійних персонажів. Якщо згода була отримана, наречена пов'язувала сватам рушники через плече, а жениху подавала на тарілі хустку. Дівчина запрошувала сватів за стіл. У разі відмови дівчина повертала старостам принесений хліб, а жениху могла подати гарбуза.

Після успішного сватання відбувалися «оглядини» нареченої, а також майнового стану будинку і господарства молодого. Іноді, щоб продемонструвати своє багатство, батьки жениха вдалися до хитрощів, таких як брати у сусідів коня та мішки з зерном. Звичайно наступав період підготовки до весілля, яке зазвичай

відбувалося восени з Покрови до Пилипівського посту або взимку з Хрещення до Масниці.

Передвесільні заходи розпочиналися з відправлення молодого та молодої на «запросини», де зазвичай запрошували всіх родичів та сусідів. Наречена з дружкою відвідували будинок і, вимовляючи традиційну фразу: «Просили мамо і тато на хліб-сіль, і я прошу на весілля». Після цього наступали «заручини», які скріплювали договір про шлюб. Відмова від шлюбу вважалася недопустимою і спричиняла громадський осуд, а також вимагала відчутного грошового штрафу.

Невід'ємною складовою весільного обряду було прощання нареченої та жениха зі своєю незалежністю, після чого вони ставали часткою родинного кола. Напередодні весілля зазвичай відбувався «дівич-вечір», що символізував перехід дівчини в новий статус. Подруги нареченої виготовляли вінки та «весільне гільце». На вечорі в жениха готували весільну шаблю, яку яскраво прикрашали. Під час весілля ці предмети символічно об'єднувалися. Вечір завершувався «посадам» в окремих хатах жениха та нареченої, де батьки благословляли молодят.

В церковному шлюбі часом брали участь у один день з весіллям, а іноді він проводився заздалегідь, але це не було головним актом укладання шлюбу. Якщо весілля чомусь затягувалося, традиція не дозволяла нареченим жити разом. Перед вінчанням молоді вирушали різними шляхами, одержавши благословення батьків. Цікаво, що християнський обряд у народі набував магічного значення. Наприклад, наречена могла класти за пазуху мак для захисту від корості, а в кишеню - металевий предмет, такий як ключ, ножиці або ніж, для захисту від зурочення. Голки і шпильки встромляли у шви одягу, а ягоди горобини покладали в взуття. Після вінчання молоді зустрічали біля будинку нареченої. Вони тричі кланялися їй батькам, які дарували їм хліб-сіль. У цей же час посаг доставляли до будинку жениха (це була скриня, в якій дівчина збирала одяг, рушники, прикраси, і куди ніхто не мав права заглядати). Усім цим весільним пересуванням супроводжувався «весільний поїзд» - супровід з бояр жениха і друзів нареченої. По дорозі до нареченого кілька разів організовували «перейми», де вимагали

викупу за наречену. У самому весільному дійстві велику роль відігравали хрещені батьки.

Обов'язковою частиною весілля були шумні гуляння, на яких відбувалися різноманітні обряди, такі як дарування подарунків і поділ весільного короваю. Одним з найбільш важливих моментів було розплетення коси і надягання молодою очіпка на голову. Цей обряд символізував перехід дівчини у заміжній стан і зобов'язував її носити головний убір, як вияв шанування свого чоловіка і показував свою моральність. Відтепер безочіпкова заміжня жінка вважалася грішною і могла накликати хвороби та неврожай.

Після цього наречену відвозили до хати жениха, де відбувався обрядовий об'єднання молодих. Їх руки перев'язували рушником або поясом, як символ їх об'єднання в шлюбі. Існувало багато різних символів з'єднання, таких як дві паляниці, весільне гільце і шабля, а також дві перев'язані ложки.

В минулому було звичайним, що весілля складалося з кількох днів обрядів і святкувань. Першим етапом було обов'язкове бучне гуляння, під час якого відбувався розплітання коси і покриття голови молодої очіпком, що символізувало її перехід у заміжній стан. На наступний день, наречену відвозили до хати жениха, де здійснювався обрядовий з'єднання, а молодим перев'язували руки рушником або поясом.

Весілля закінчувалося обрядом шлюбної ночі, в якому було важливо продемонструвати цнотливість молодої, перевдягнути її та вивести до гостей. Потім наступав день рядження, де гості перевдягалися і зображували різні персонажі, а відбувалися й інші розважальні моменти. Все закінчувалося порідненням двох сімей та взаємними візитами, які остаточно оформлювали створення нової сім'ї.

Варто зазначити, що весільні обряди та правила взяття шлюбу суттєво відрізняються залежно від регіону, де проводиться весілля. Також, до створення нової сім'ї можуть долучатися різні обряди, які відрізняються в залежності від культурних традицій та звичаїв.

Узагальнюючи сказане, можна зазначити, що весільна обрядовість є однією з найбільш важливих складових духовної культури Прикарпаття. Цей обряд зберігає загальні типологічні риси з іншими регіонами України, але також доповнюється іншими етнічними впливами, що робить його унікальним. Вивчення весільної обрядовості дозволить заповнити етнологічну нішу в питанні дослідження сімейних обрядів краю та вивчення ширшої матриці духовної культури, а також сприятиме розумінню проблем етногенезу та етнічної історії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білан М. С. Український стрій / М. С. Білан, Г. Г. Стельмащук. - Л.: Фенікс, 2020. 328 с.
2. Борисенко В. Сімейна обрядовість українців ХХ – початку ХХІ століття / Валентина Борисенко; голов. ред. Г. Скрипник; НАН України, ІМФЕ. Київ: 2016. 256 с.
3. Васильчук Микола. Scripta manent (написане зостається). 2013. 224 с.
4. Витвицький, Софрон. Історичний нарис про гуцулів [Текст] / С. Витвицький; пер., передм. і прим. М. Васильчук; Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Йосафата Кобрицького. Л.: Світ, 1993. 96 с
5. Етнографія України: навч. посіб. / за ред. С. Макарчука. Л.: Світ, 1994. 520 с.
6. Етнографічна мозаїка // Прикарпаття: спадщина віків. Л., 2016. С. 440-445.
7. Галичина // Косміна О. Традиційне вбрання українців. Т. 1 / О. Косміна. Київ: 2018. С. 34-45.
8. Глушко М. Історико-етнографічне районування Галичини: сучасний стан / М. Глушко // Карпати. Людина. Етнос. Цивілізація. 2019. № 1. С. 8-17.
9. Грабовецький В. В. Гуцульщина XIII-XIX століть: іст. нарис / В. В. Грабовецький. Л.: Вища шк., 1982. 160 с.
10. Гуцульщина: історико-етногр. дослідж. / П. І. Арсенич, М. І. Базак, З. Є. Болтарович [та ін.]. К.: Наук. думка, 1987. 471 с.
11. Гуцульщина // Прикарпаття: спадщина віків / авт. ідеї та голов. ред. М. Кугутяк. Л., 2016. С. 446-459.
12. Гуцульське весілля // Історія Гуцульщини. Т. 1. / голов. ред. М. Домашевський. - Чикаго; Л., 1995. С. 114-167.
13. Гуцульські звичаї й обичаї // Плай: Книга для читання про Гуцульщину. Яворів, 1996. С. 201-205.
14. Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі / Ф. Д. Заставний. Л.: Світ, 1993. 175 с.

15. Іван Кузич-Березовський. Березівське боярство на тлі історії України. 1962. 324 с.
16. Іванців М. Спадщина поколінь - українське весілля [на Зах. Україні і, зокрема, на Гуцульщині] / М. Іванців // Галицьке слово. 2019. 8 трав. (№ 17).
17. Кайндль Р-Ф. Гуцули: їхнє життя, звичаї та народні перекази / Р-Ф. Кайндль // Гражда. 2018. № 1 (19). С. 13-20; 2019. № 1 (23). С. 14-17.
18. Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України: нариси й ст. / Р. Кирчів. Л.: 2018. 352 с.
19. Коломийки / упоряд., передм. і приміт. Н. Шумади. К.: Наук. думка, 1969. 604 с.
20. Коломийки: зб. / упоряд. та вступ. ст. Н. Шумади. К.: Дніпро, 1977. 136 с.
21. Коломийки Прикарпаття / збирач та впоряд. Я. Куняк. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2016. 600 с.
22. Курочкін О. Весільний звичай «удавана наречена» і його семантичні інтерпретації / Олександр Курочкін // Народна творчість та етнологія. 2012. № 4 С. 46—52.
23. Ломацький М. Гуцульський світ: вибр. тв. / М. Ломацький Косів: Писаний Камінь, 2015. 328 с.
24. Лучкевич В. Гуцульське весілля: етнографічний опис: дипломна робота / Ужгородський державний університет. Ужгород, 1961. 99 с.
25. Люблю тебе, Гуцульщино: Навчально-методичний посібник/ За ред. П.В.Лосюка, А.Г.Григорука Косів: Писаний Камінь, 2012. 396 с.
26. Малова-Малкович П. М. "З карпатських джерел": фольклорно-етнографічний нарис. Чернівці: Місто, 2016. 176 с.
27. Масловська О. Наші традиції: опис нар. весіл. вбрання молодих на Коломийщині / О. Масловська // Рідна земля. 2018. 5 груд. (№ 50). С. 11.
28. Мисюк І. Ю. Весілля на Гуцульщині / І.Ю. Мисюк. Снятин: ПрутПринт, 2019. 116 с.
29. Русин Г. Формування духовних цінностей дітей засобами народних культур етнографічних груп Прикарпаття / Г. Русин // Джерела. 2018. № 3. С. 107-112.

30. Савчук М. Енциклопедія Коломийщини В. „Вік". Коломия, 2008, 248с.
31. Савчук М. Коломийська Гуцульщина / М. Савчук // Гражда. 2006. № 14. С. 4-7.
32. Свйонтек І. Весілля в Карпатах [Гуцульщина] / І. Свйонтек // Народне мистецтво. 2017. № 2. С. 70-71.
33. Стельмахович М. Традиційна гуцульська родина / М. Стельмахович // Хрестоматія з гуцульщинознавства. Косів; Снятин, 2021. С. 540-549
34. Сумцов Н.Ф. Хліб в обрядах та піснях / Н.Ф. Вінниця. Харків: Друкарня М. Зільберберга, 1985. 137 с.
35. Сявавко Є.І. Сімейна обрядовість / Є.І. Сявавко // Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. Київ: Наукова думка, 1987. С. 302—319.
36. Шухевич, Володимир. Гуцульщина. Ч. 3 / написав Володимир Шухевич. У Львові: З "Заг. друк.", 1908. 332 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Збираючи молодих, під музику співають (у молодії)

Зашуміла ліщинонька,
як ся розвивала,
Заплакала Анниченька,
як ся віддавала.
Чого мене віддаєте,
мої рідні браті,
Чи я вам ся навкучила,
молоденька, в хаті,
Чого мене віддаєте,
мої рідні сестри,
Чи я вам ся навкучила
русу косу плести.
Заплети мня,
моя мамко, у дрібні дрібниці,
Вже мня не меш більше плести,
лишень до п'ятниці.
А в п'ятницю заплетеш мня,
а в суботу сяк-так,
А в неділю на подвір'ю дрібні сльози, як мак...

За столом співають коломийки

А в вівторок на подвір'ю музики заграли,
— Куди ми тя, Анниченько, так fajно зібрали ?
— Ой я не йду громадити та й не йду косити,
Та лиш іду на весілля родину просити.
Зачелося весіллечко, зачело, зачело,
А в щасливу годиноньку коби ся скінчило.
Ой їхали воли згори, поломили снасті,
Зачелося весіллечко, та дай, Боже, щасті.
Ой летіла сива пава, серед села впала,
А Анничка із Васильком ото собі пара...

Свахи вибирають найкращий барвінок

Ой із-за гори, з-за високої
Настала чорна хмара.
А цеїночи та в опівночи
Зашумів дробен дощик.
А на розсвіттю, а на розсвіттю
Вода зілля забрала.
Зажурилася, засмутилася
Найстаршая свашенька:
З чого я буду, з чого я буду
Тепер віночок шити ?

Ой є ж. у мене, ой є ж. у мене
Руточка й барвіночок,
З того я буду, з того я буду
Тепер шити віночок.
Лежать нам барви барвінкові,
Ой винесено зілля,
Ой винесено зілля до мене на подвір'я,
А в ясенівім дому,
А в ясенівім дому та на тисовім столу,
На скатерті біленькій,
На скатерті біленькій барвінок зелененький.
Ходить Анничка, ходить,
Ходить Анничка, ходить, своїх родичів просить:
Обривайте, родичі, барвінок,
Бо то мені молоденькій, на вінок.
В долину, дівоньки, в долину
По червону ю калину
І по хрещатий барвінок,
Бо то мені, молоденькій, на вінок.
Лежать нам барви барвінкові,
Подай, матінко, голку,
Подай, матінко, голку та й ниточку шовку.
Та й із шовку ниточку,
Та й із шовку ниточку, щоби вшити квіточку.
Щоби квіточку вшити,
Щоби квіточку вшити, Анничку прикрасити.

Співають, коли сідають за стіл

Гості наші приятелі, гості запрошені.
Здає нам ся, наші гості, що-сте взолочені.
Гості наші, приятелі, за тисовим столом,
Прошу їсти, прошу пити з низеньким поклоном.
Гості наші, приятелі, їжте-ко та й пийте,
А що в нашім дому нема, прошу вибачейте.
Ой на горі товар пасе, на долині коні.
Напиймося горівочки по старім законі.
Наші тати, наші мами закон шанували,
А як пили горівочку, то ся цілювали.
Ой ти, дружбо, кажи, дружбо, гірка твоя служба,
Цілий тиждень веселився й без жінки лишився.
Ой полюбив дружба дружку, а староста свашки,
Аби такі веселенькі, як навесні пташки.
Чи знаєте, люди добрі, де староста дівся,
А староста з кухарками аж зачервонівся.
Кухарочка молоденька, кухарочка біла,
Кілько їсти зготовила, що сама поїла.
Ой дай, Боже, здоров'єчко нашому музиці,
Як заграє в Березові, чути в Поліниці.
Ой, музико, музиченько, як ти файно граєш,
Пальці би ти взолотило, як перебираєш.
Ой що тото за весілля, що лишень на два дни,
Якби було дві неділі, було би вно ладне.
Ой що тото за весілля, що лишень на три дни,
Якби було три неділі, було би поредне.

Ой дай, Боже, здоров'єчко та я знаю кому,
 Цему газді та й газдини, що ми у їх дому.
 Ой щоби вни не боліли та й не хорували,
 Та що вни нас напоїли, та й нагодували.
 Та що вни нас напоїли та й нагодували.
 Та й музикам заплатили, би нам файно грали...

Додаток 5

Молода знімає з молодого шапку, розкосичує її і кладе на стіл. У цей час
 свахи співають

Зелений дуб, зелений дуб, зелений дубочок,
 Не забувай, Василечку, вже-с не парубочок!
 Під зеленим явориком шуміла млинівка,
 Не забувай, Анниченько, що ти вже не дівка!
 Любилися, кохалися молоденькі люди.
 А тепер ся вже пібрали, най їм гаразд буде.
 — Чи ти мене підмовила, чи ти мене підвела,
 Що ти мене молодого до комори завела?
 — Ні я тебе підмовила, ні я тебе підвела,
 Лиш я тебе молодого до комори завела.
 Перевесло не весло, а що тебе принесло: — Мене приніс ворон кінь, бо ти
 моя, а я твій.
 Ти висока, як соснина, а рум'яна, як калина,
 А пахуча, як гамбір, ще біліша, як папір. Через греблю, через став, а що-с
 любив, то-с дістав,
 А що-с дістав, то держи, за другими не біжи.
 А що-с дістав, то шануй, за другими не бануй...